

Omslag: de achterzijde van een schilderij
Foto: Herman Wouters / Hollandse Hoogte

334 Procederen bij de gewone rechter **om geroofd kunstbezit gerestitueerd te krijgen**, is niet kansloos. Belangrijke kwesties daarbij zijn de vrijwilligheid van het afstand doen, het houderschap of bezitterschap van de Staat en de bevoegdheden van de organen die zich met beheer en teruggave bezighouden. 'Een beroep op onbevoegdheid van de gewone rechter door de Staat, is misbruik van procesrecht.'

330 De **griffierechten in het bestuursrecht** worden de laatste jaren telkens verhoogd, maar de vergoedingen van proceskosten niet. Beide ontwikkelingen maken de bestuursrechter slechter bereikbaar voor de minderdraagkrachtigen die geen recht hebben op gefinancierde rechtsbijstand. De verschralingen worden niet gemotiveerd en rechtshulpverleners en wetenschappers zwijgen.

316 Het rapport van de Commissie Advocatuur heeft nergens tot enthousiaste reacties geleid. Niettemin is het een grondslag voor het standpunt van de regering. In een eerste ronde peilden we de reacties op twee voorstellen van de commissie: **no win no fee** en de **Regelgevende Raad**.

In de volgende nummers

- ▶ Hoe moeten strafpleiters hun verweren inkleden?
- ▶ Tips voor contact met de media
- ▶ Precontractuele aansprakelijkheid
- ▶ Kronieken arbeidsrecht en bestuursrecht
- ▶ Problemen met Europees arrestatiebevel
- ▶ Herbezinning burgerlijk procesrecht
- ▶ Personenschade en faillissement

ARTIKELEN

- 328** Alimentatie innen in de Verenigde Staten
Gerda Kleijkamp
- 330** Bestuursrechter onbereikbaar bij financieel onvermogen
L.M. Koenraad
- 334** Processuele obstakels bij restitutie van geroofd kunstbezit
H.C.F. Schoordijk

VASTE RUBRIEKEN

- 316 ACTUALITEITEN**
- ▶ Commissie Advocatuur: de eerste reacties
 - ▶ Advocaat in oorlogstijd, *Matthijs Kaaks*
 - ▶ Buitenstaanders in de Regelgevende Raad
 - ▶ Flexibilisering van arbeidsrecht in Europa
 - ▶ Streven naar de reputatie van probleemoplosser
 - ▶ De rechtshistoricus vindt: Joggli Meihuizen
 - ▶ 'De tijd van intentieverklaringen over diversiteit is voorbij'
 - ▶ Engelse advocaten drinken steeds meer
 - ▶ Het is gezegd

- 340 DE CULTUUR VAN**
Eric Meyer
Jan Pieter Nepveu

- 343 RECHTER SCHRIJFT TERUG**
Jan van der Does

- 344 REACTIES EN BRIEVEN**
- ▶ Advocaten en LetselCash
 - ▶ Evaluatie Wet Verevening Pensioenrechten bij Scheiding (Wet VPS)

- 350 DISCIPLINAIRE BESLISSINGEN**

VAN DE ORDE

- 327** ▶ Van de deken: Inbreng van buiten
- 347** ▶ Voortgezette Stagiaire Opleiding en Permanente Opleiding
- 349** ▶ Personalialia

- 327 COLOFON**

Rapport Commissie Advocatuur

Het rapport van de Commissie Advocatuur, onder voorzitterschap van Peter van Wijmen, biedt geen baanbrekende voorstellen en enthousiaste reacties zijn ver te zoeken. Niettemin is het een grondslag voor de standpunten over de advocatuur die de regering binnen enkele maanden zal innemen. In een eerste ronde hebben we de reacties gepeild op twee voorstellen van de commissie: *no win no fee* en de Regelgevende Raad.

Debat over tarieven

Lex van Almelo, journalist

De Commissie Advocatuur wijst *no cure no pay* onder meer af omdat de onafhankelijkheid van de advocaten daarbij te veel op het spel komt te staan en winnende cliënten de verliezende cliënten van hetzelfde kantoor op ondoorzichtige wijze subsidiëren. De commissie ziet meer in het Engelse *conditional fee system*, ofwel *no win no fee*. Daarin zijn verschillende varianten mogelijk, die neerkomen op geen honorarium of een zekere korting bij verlies respectievelijk een bepaalde opslag van maximaal 100% over het honorarium bij winst. In dit systeem moet de advocaat zijn uren bijhouden, hetgeen volgens de Commissie de controleerbaarheid van de nota vergroot.

NIET OP LITERATUURLIJST

De NMa juicht *no win no fee* toe, omdat het de mogelijke beloningsvormen verruimt. Maar verder wacht de NMa eerst het standpunt van minister Donner van Justitie af. Verzekeraar Achmea vindt zowel *no cure no pay* als *no win no fee* aanvaardbaar, mits er een vorm van toezicht komt om misbruik te voorkomen.

Jan Loorbach, één van de twee advocaten in de Commissie: 'Je moet als advocaat geen aandeelhouder in de claim worden. Dat doet te zeer afbreuk aan de onafhankelijkheid tegenover de cliënt. Dat is ook een belangrijk argument van Donner. Hij ons heeft gevraagd om een oordeel over *no cure no pay* en wij wisten vooraf wat hij ervan vond. Maar ik geloof niet dat je kunt zeggen dat wij Donner tegemoetkomen in het rapport.' Commissielid en rechtseconoom Roger Van den Bergh is met *sabbatical* en blijkt niet bereid commentaar te geven. Dat Van den Bergh ongelukkig is met

Minister Donner ontving op 24 april jl. het rapport van commissievoorzitter Van Wijmen

het advies kan Loorbach niet zeggen. 'Maar hij is als rechtseconoom natuurlijk een man van de marktwerking.'

Dat is directeur Jan Houkes van de Pals groep ook. De Pals groep is een letselschaderegelaar die vaak werkt op *no cure no pay*-basis. Volgens oud-advocaat Houkes onderhandelen advocaten vaak bij voorbaat met verzekeraars over het aantal te vergoeden uren. En daarbij komt de advocaat volgens hem in de verleiding 'de zaak te beduvelen'. Houkes pleit er daarom voor *no cure no pay* met een percentage van 20 te beschouwen als 'een redelijke honorariumafsprake' in de zin van art. 6:96 BW. Daarbij kan de verzekeraar de advocaat niet ten nadele van diens cliënt beïnvloeden, terwijl een adequate selectie aan de poort en concurrentie op kwali-

teit worden bevorderd. 'Deze voordelen mis je bij *no win no fee*.'

Houkes wijst op de literatuur van onafhankelijke wetenschappers, die voor *no cure no pay* pleiten om de toegang tot het recht te vergroten of kritiek uiten op de transparantie van urendeclaraties. De namen van deze auteurs – H.B. Kritzer (*Legal fees create incentives for lawyers to misbehave*), Heico Kerkmeester en Maurits Barendrecht – komen echter niet voor op de literatuurlijst van de Commissie Advocatuur.

TE VEEL RISICO

Jan Loorbach: 'Persoonlijk, persoonlijk zeg ik dat iedere vorm van honorering een onzuivere prikkel in zich herbergt. Bij alle varianten heb je daarom toezicht nodig op integer handelen.'

MATTHIJS KAAKS

Advocaat in oorlogstijd

Theo Woudstra van Achmea Personenschade is dat met Loorbach eens. De verzekeraar vindt zowel *no win no fee* als *no cure no pay* aanvaardbaar als daarmee de drempel lager wordt voor personen die niet in aanmerking komen voor gefinancierde rechtshulp en geen rechtsbijstandverzekering hebben. Maar dan is wel toezicht nodig om te voorkomen dat advocaten te veel verdienen aan 'quick wins' of van twee walletjes eten door bij de cliënt een percentage in te houden op de schadevergoeding en bij de aansprakelijke verzekeraar uren te declareren.

Een voor sommigen wellicht onverwachte tegenstander van *no cure no pay* en *no win no fee* is letselschade-advocaat Gijs Verkruijsen. Dat wil zeggen, advocaten mogen net als hij best werken voor onafhankelijke organisaties die zaken aannemen op *no cure no pay*-basis. 'Maar het financieren van een zaak voor de cliënt is een oneigenlijke taak voor de advocaat. Een dokter mag ook geen ziektekostenverzekering beginnen. Daarbij komt dat de gemiddelde advocaat zich zo'n procedure niet kan veroorloven. Een beetje letselschadezaak kost enkele tienduizenden euro's en met een beetje pech nog meer. Dat is te veel risico voor een advocaat die gemiddeld 60.000 tot 70.000 euro verdient.'

NIET VERDER

Al met al leert deze rondgang dat de Commissie Advocatuur het debat niet veel verder helpt. Er bestaat grote behoefte aan een onderzoek naar de beloningspraktijk bij zowel *no cure no pay* als urendeclaraties. Ondertussen is, om met Commissielid Jan Loorbach te spreken, 'toezicht op integer handelen' nodig, voor elke vorm van beloning.

Buitenstaanders in de Regelgevende Raad

Michel Knapen, journalist

Marcel Schyns, advocaat en oud-deken (Utrecht): 'De Regelgevende Raad vind ik een verrassend en verfrissend idee. Wel heb ik moeite met de wetenschappelijke onderbouwing om voor verandering te kiezen. De commissie stelt dat een vermenging van regelgeving, bestuur en rechtspraak bij één orgaan niet meer van deze tijd is. Ik vraag me af of dat wel zo is. Bovendien valt er volgens de commissie op dit moment eigenlijk niets af te dingen op de kwaliteit van de zelfregulering. We moeten ons niet bezighouden met modebeelden en toegeven aan de waan van de dag. Aan de andere kant heb ik geen angst of zorg dat deskundigen van buitenaf meedenken over het functioneren van onze beroepsgroep.'

Dat er een strak toetsingskader in de wet moet komen, vind ik een wijze aanbeveling van de commissie. De kernwaarden van de advocatuur behoren dus in de Advocatenwet te staan. Ook moet de onafhankelijkheid van de leden van de Regelgevende Raad worden

Wat weten we eigenlijk van het reilen en zeilen van onze confrères tijdens de Bezetting? Weinig, zo blijkt uit een kleine informele rondgang langs baliegenoten, enkele misse grappen over de bloeiende letselschadepraktijk in de oorlogsjaren daargelaten.

Binnenkort gaat dat veranderen met de opdracht tot geschiedschrijving die de Orde heeft gegeven aan het NIOD (zie ook elders in deze Actualiteiten). Er is haast geboden want directe bronnen zijn uiterst schaars geworden. De speciaal ingestelde Commissie Onderzoek Oorlogshandelingen der Nederlandsche Advocaten (COONA) heeft nog vijf confrères kunnen achterhalen die in de Tweede Wereldoorlog praktijk voerden. Ik was bij de eerste hoorzitting afgelopen week waar deze vijf mannen indrukwekkend verslag deden van hun werk onder barre omstandigheden.

'Advocaten waren we. Maar *goeie* advocaten.' Vooral de anekdote dat ze in de rechtszaal altijd heimelijk het V-teken maakten in de mouw van hun toga, oogstte veel lof.

De voorzitter van de Commissie sprak in zijn inleiding van de tijd dat advocaten nog geen 'op winst gerichte zakenlieden' waren, maar slechts mannen van eer. Er was geen Commissie Advocatuur. Geen Donner. Wel veel Duitsers.

Toen kreeg mr. Brekkenbul, bijgenaamd de Wraker, het woord. Van de vijf veteranen was hij nog het meest vief. Zonder hulp liep hij naar de lessenaar. Het werd doodstil in de zaal.

'Duitsers dagvaardde ik dagelijks', gromde hij. Er klonk applaus. Wat volgde was een heroïsche opsomming van wapenfeiten. NSB'ers met straatverbod. Illegaal beslag op nazi-tegoeden. Onderduikers in de Togakamer. Een *goeie* akte was een valse akte. En er werd volop gewraakt. Mr. Brekkenbul is nog steeds praktiserend advocaat, en op grond van bijzondere verdienste vrijgesteld van de Permanente Opleiding.

Een zichtbaar geëmotioneerde voorzitter bedankte hem uitbundig. De maatschappij heeft veel aan deze advocaten te danken. Daar mocht wel eens wat meer bij stilgestaan worden. De zaal sloeg instemmend met de vuist op tafel bij de nauwelijks verholten kritiek op de overheid en de media die de goede stand van de advocatuur tegenwoordig schandelijk te grabbel gooien. Vooral het grote gebrek aan historisch besef was daar debet aan.

Langzaam drong het tot me door dat het een geniale strategie was van de Orde. De houding en rol van de advocatuur zestig jaar geleden is het actuele thema geworden. Als dat nu nog onderzocht moet worden, zal iedereen moeten begrijpen dat het nog wel even duurt voordat onderzoek gedaan wordt naar kwalijke elementen in de advocatuur van vandaag de dag. Wie toch wil weten wie die 100 à 200 dubieuze advocaten zijn die naar schatting van onze deken de rotte appels vormen van de Balie, zal minimaal een halve eeuw moeten wachten.

Die boodschap zal worden onderstreept in een speciale media-campagne met reclamefilmpjes over advocaten in oorlogstijd. Wie daarin wil figureren (er is vooral een tekort aan NSB'-ers) kan zich opgeven bij de Orde.

>

gewaarborgd. Het moeten zeker geen politieke benoemingen zijn en de leden moeten geen vertegenwoordigers zijn van bijvoorbeeld consumentenorganisaties. Deskundigheid en hun achtergrond moeten de maatstaf zijn. Als hieraan is voldaan, kunnen we openstaan voor dit voorstel.'

Floris Bannier, advocaat en hoogleraar Advocatuur: 'Ik heb al eerder gezegd dat het centraal gezag binnen de advocatuur sterker zou moeten. De commissie stelt nu een Regelgevende Raad voor, omdat – zo wordt er blijkbaar gedacht – de huidige organisatie advocaten de hand boven het hoofd houdt. Ik heb grote aarzelingen bij een Regelgevende Raad. Dat de macht bij buitenstaanders wordt gelegd – en dat suggereert het rapport van de commissie – vind ik eng. Ik zou er geen moeite mee hebben dat die buitenstaanders *meekijken*,

maar wat nu wordt voorgesteld, schiet te ver door. In dit model kan advocaten alles worden opgelegd. De onafhankelijkheid van advocaten wordt zo een groot probleem en er moeten goede garanties voor die onafhankelijkheid komen. Daarover lees ik niets in het rapport. Net zo min als de commissie zich uitlaat of de Orde een ZBO moet blijven.

Al met al is de Regelgevende Raad een nogal vaag orgaan. Als er voldoende waarborgen zijn voor de onafhankelijkheid van de advocaat, is er misschien aan zo'n Raad niet eens meer behoefte.'

Nick Huls, hoogleraar Rechtssociologie: 'Ik ben een voorstander van de Regelgevende Raad. Het is een passende reactie op een probleem waarmee de Orde worstelt. Veel advocaten zeggen: het gaat toch goed, er zijn toch geen problemen? Het gaat inderdaad goed

– maar hebben ze wel een politieke analyse gemaakt van de marktwerking? Europa ziet de Orde als een ondernemingsvereniging. De Regelgevende Raad is dan een adequaat instrument om de ongebreidelde marktwerking op te vangen. Met zo'n Raad kunnen advocaten worden beschermd tegen de NMa en Europa. Het is een goed gefundeerd instrument met regelgevende bevoegdheden en als dat eenmaal functioneert kan de NMa erbuiten blijven. De advocatuur heeft dus niks te vrezen. En het is goed de tekenen des tijds te verstaan. Wel heb ik bedacht: wéér een raad erbij? Dat betekent meer verspilling en meer bureaucratie. Daarom zou het goed zijn de vijf Raden voor Rechtsbijstand op te heffen en als één raad te laten opgaan in de Regelgevende Raad. Dan vang je twee vliegen in één klap.'

~ Het is gezegd ~

Daarbij handelt hij in het belang van zijn client aan de hand van een zelfstandig, professioneel en kritisch oordeel, en volgt niet 'slaafs' diens instructies.

(Rapport Cie. Van Wijnen over de onafhankelijkheid van de advocaat, april 2006)

Hij constateerde dat de advocaten erin geslaagd waren de Ahold-zaak complexer te maken dan hij is. 'Dat is een compliment waard,' aldus officier van justitie Biemond cynisch.

(NRC Handelsblad, 21 april)

Niets is een verworvenheid, ik kijk continu uit het raam. Maar deze groep partners zal elkaar niet snel loslaten. Alhoewel, als ik kwaad ben, wil ik nog wel eens roepen: 'desnoods ga ik werken'.

(L. Spigt, FD, feb. 2006)

De commissie stelt dat het beroep van advocaat niet meer behoort tot 'het betere soort beroep', zoals vroeger. 'Vertrouwen en autoriteit zijn geërodeerd.' Advocaten zijn nu professionals die worden gezien als 'op winst gerichte zakenlieden.' Ze zijn ondernemer én belangenbehartiger.

(R. Koelewijn, NRC, april 2006)

Het is zeker een heel mooie mevrouw. Maar ik heb geen verhouding met haar gehad. Ik heb een keertje met haar gegeten – een zakelijk gesprek, waar ook nog iemand bij was. Dat mag, bij mijn weten.

(B. Moszkowicz over 'gangsterliefje' Orminda S. in VK Magazine, april 2006)

Het wordt de hoogste tijd dat de regels rond het verdedigen van zware criminelen op een maatschappelijk aanvaardbaar niveau komen te liggen.

(criminoloog Klaas de Graaff, Provinciale Zeeuwse Courant, 11 april)

Ik snapte de juridische redeneringen niet, ik vond het verschrikkelijk geneuzel op de komma.

(Y. Buruma over zijn Rechtenstudie, NRC, april 2006)

Het is jammer dat zelfs een insider als een criminoloog niet goed weet te beoordelen op welke wijze de advocaat als onderdeel van de strafrechtpleging dient te functioneren.

(H. Cotterell, BN de Stem, 22 april)

Het gevoel als je billen uit elkaar worden geduwd om daarin te kijken – ik heb zelf de rijkdom om te weten hoe dat voelt en dat is zo extreem vernederend!

(Y. Buruma, Intermediair, feb. 2006)

Vaak zie je dat als een negatief cassatieadvies aan de cliënt wordt gegeven, deze vaak toch wil procederen. Veelal wordt dan iemand van de tweede garnituur aangeraden.

(Scheidend advocaat-generaal bij de Hoge Raad Robert Mok in Ars Aequi, april 2006)

Ja, hij deugde niet, dat vond de rechter ook, maar er zijn wel meer mensen die niet deugen die vrij rondlopen.

(Y. Buruma over Samir A., Intermediair, feb. 2006)

Er is één belangrijk punt dat mij zorgen baart en dat is de stelselmatige burgerinformant. Dat onderdeel, artikel 126v Sv, functioneert nog niet goed: het wordt gewoon genegeerd.

(André Rouvoet in Justitie Magazine, april 2006)

Er is voldoende bewijs om deze mensen in verband te brengen met terrorisme. Vrij betekent niet dat ze terrorist-af zijn.

(woordvoerder van het ministerie van Buitenlandse Zaken, NRC Handelsblad, 21 april)

Flexibilisering van arbeidsrecht in Europa

Ingrid Wong, journalist en advocaat

De Franse studenten en vakbonden protesteerden in april tegen de hervorming in het Franse arbeidsrecht, die tot flexibilisering van de arbeidsmarkt voor jongeren zou moeten leiden. Werknemers tot 26 jaar zouden in de eerste twee jaar zonder motivering kunnen worden ontslagen. Voor Holland van Gijzen waren de Franse protesten aanleiding om een bijeenkomst te organiseren over de flexibiliteit van het arbeidsrecht. Specialisten op het gebied van het arbeidsrecht uit de VS, UK, Frankrijk, Duitsland en Nederland gaven op 21 april jl. in Amsterdam uitleg over de werking en effectiviteit van de verschillende arbeidsrechtssystemen.

‘**A**n een Amerikaan is niet uit te leggen waarom de Franse studenten nou zo massaal de straat op zijn gegaan’, zegt Donald Dowling, advocaat bij Proskauer Rose LLP in New York. ‘Wij kennen het fenomeen ontslagbescherming niet of nauwelijks. In Amerika geldt de ‘employment-at-will’-regel. Dat wil zeggen dat iemand ontslagen kan worden om iedere denkbare reden, of zelfs zonder reden. Het nadeel van deze regel is dat een werknemer van het ene moment op het andere moment zijn baan kwijt kan zijn. Collectieve ontslagen en reorganisaties waarbij veel ontslagen vallen zijn heel gewoon. Maar het voordeel van het flexibele ontslagrecht in de VS is dat maar 5,1% van de beroepsbevolking werkloos is,’ legt Dowling uit.

Axel Braun, advocaat bij Luther in Keulen, plaatst vraagtekens bij de invloed van het arbeidsrecht op werkloosheidscijfers. ‘In het zuiden van Duitsland hebben we 4% werkloosheid, in en rond München is dat 3% en in het oosten is dat gemiddeld 25%. Maar overal in Duitsland geldt hetzelfde arbeidsrecht.’

Een Duitse werknemer kan zijn ontslag aanvechten bij de rechter. Als de rechter oordeelt dat sprake is van een onrechtmatig ontslag, dan moet de werkgever de werknemer terugnemen. De rechter kan niet een beëindigingsvergoeding vaststellen. Partijen moeten daar zelf over onderhandelen. ‘In Nederland heb je dan tenminste nog de kantonrechttersformule maar wij hebben geen richtlijnen voor de hoogte van de vergoeding en het is dus gewoon een kwestie van handjeclap; alsof je op de markt staat,’ zegt Braun.

Volgens Hans van Gijzen, advocaat bij Holland van Gijzen in Rotterdam, is ook in Nederland de uitkomst van een beëindigingsprocedure onvoorspelbaar en is de kantonrechttersformule daar juist deels debet aan. Als er zich bijzondere omstandigheden voordoen kan de vergoeding hoger of juist lager uitvallen. Hoe die bijzondere omstandigheden moeten worden gewogen is dus hier ook vaak een kwestie van onderhandelen. Verder geldt dat kantonrechtters alleen oordelen en uitspraken onderling grote verschillen laten zien. ‘Ook dit maakt de uitkomst van een beëindigingsprocedure onzeker,’ aldus Van Gijzen.

VOOROORDELEN

In Frankrijk lijkt het dan toch beter geregeld, ondanks de vooroordelen die er volgens Roselyn Sands, advocaat bij Ernst & Young in Parijs, tegen het Franse arbeidsrecht bestaan. ‘Bij ons is een ontslag altijd mogelijk, als een werkgever maar bereid is een beëindigingsvergoeding te betalen. De hoogte van de vergoeding is redelijk voorspelbaar,’ vertelt Sands.

Een andere mythe over het Franse arbeidsrecht is dat de werkgever niet vrij is om beslissingen te nemen door de rol van de vakbonden en de ondernemingsraad. ‘Lang niet alle bedrijven hebben vertegenwoordigers van vakbonden binnen hun gelederen. De meeste beslissingen kan de werkgever nemen zonder dat hij daar-

Vrijdag 28 april maakte de Sociaal Economische Raad (SER) bekend dat het langverwachte advies over versoepeling van het ontslagrecht voorlopig wordt uitgesteld. Hoewel ze er al ruim een jaar over vergaderen komen werknemers, werkgevers en kroonleden maar niet tot overeenstemming. De vice-voorzitter van CNV noemde het dossier dit weekend ‘een etterend gezwel’.

voor toestemming moet hebben van de ondernemingsraad. Alleen binnen bepaalde private sectoren wordt gestaakt en de weerstand tegen veranderingen kan voor een groot deel worden weggenomen, mits goed aangestuurd,’ vindt Sands.

De Britse advocaat Tom Flanagan maakt zich wel zorgen over de macht van de vakbonden. Volgens hem is er in de UK een stille revolutie gaande. ‘De vakbonden werden nog nooit zo goed beschermd als op dit moment.’

Het gevolg is dat werkgevers minder bewegingsruimte hebben als het gaat om het aannemen en het ontslaan van mensen. Maar ook door recente veranderingen in het nationale arbeidsrecht en de implementatie van Europees recht is de flexibiliteit afgenomen. ‘Arbeidsrecht moet op pragmatische en niet op ideologische gronden worden gebaseerd, zoals nu in Brussel gebeurt. Er moet een balans zijn tussen de belangen van het bedrijfsleven en de belangen van de werknemers,’ aldus Flanagan. Ook de andere aanwezige Europese advocaten vinden dat meer flexibiliteit nodig is in het ontslagrecht. Dit vooral in het belang van de economie. Maar ze zijn het er ook over eens dat het Amerikaanse systeem veel te ver gaat. De sociale consequenties van het soepele ontslagrecht in de VS zijn volgens hen gewoon te groot.

Streven naar de reputatie van probleemoplosser

Richard Verkijk en Sandra Kroes

Advocaat, resp. deelnemer aan de TogaMaster UM

Een initiatief van het Landelijk bureau mediation om advocaten meer *mediation-minded* te maken, leverde op 24 april in Amersfoort een gemoedelijk samenzijn op van advocaten, rechters, mediators en combinaties daarvan.

Advocaten vertonen een ambivalente houding tegenover mediation. Hoewel tijdens de bijeenkomst niemand zich openlijk uitspreekt tegen het fenomeen mediation, zien sommigen hun omzet bedreigd, wat een mediator-geen-advocaat tegen haar buurman doet opmerken dat ze geschokt is over het protectionisme binnen de advocatuur. Een advocaat illustreert dat als hij het louter masochisme noemt om te zeggen: 'Beste cliënt, ga maar naar de mediator', als hij daar zelf geen rol kan spelen. Inderdaad, protectionisme, wat met zich meebrengt dat partijbegeleiding moet worden gepromoot als strategie om de markt te controleren.

Er is met medewerking van de Orde een film over mediation geproduceerd die in première ging. Deze film zal een vast onderdeel worden van de Beroepsopleiding. Een aanvankelijk sceptische advocaat ontpopt zich als een adequate adviseur en begeleider van zijn cliënte, nadat op aandringen van de rechter is gekozen voor mediation. 'Ja, dat is je juridische positie, maar nu moeten we gaan kijken wat je eigenlijke belangen zijn – én die van de wederpartij'. Zijn cliënte kijkt hem verbijsterd aan. Is dat dezelfde advocaat die in de vorige scène nog deelde in de opvatting van veel advocaten dat mediation niets meer kan toevoegen als twee redelijk denkende mensen er samen niet in slagen om de zaak tot een oplossing te brengen?

AMERIKAANSE PRAKTIJK

Naar blijkt kunnen advocaten lering trekken uit de Amerikaanse praktijk, al is de procescultuur in de Verenigde Staten moeilijk vergelijkbaar. Mediation is daar in de afgelopen jaren

Dwight Golan, professor of Law at Suffolk University in Boston, aan het woord in Amersfoort

sterk van karakter veranderd. De commerciële praktijk heeft zich aangepast aan de behoeften van de *lawyers*, waardoor mediation plaatsvindt vanuit de juridische positie van partijen. De mediator spreekt de partijen vooral nog apart, in *caucus*, en heeft een sterk sturende rol waarbij hij juridische inschattingen niet schuwt. Dat laatste aspect werpt nieuw licht op de stelling van rechters dat zij al aan mediation doen, 'op de comparitie'. In de ogen van Nederlandse mediators mag dat onzin lijken maar in de ogen van hun Amerikaanse *counterparts* blijkt dat nog niet zo'n rare opvatting te zijn.

De keuze voor de datum van de bijeenkomst werd bepaald door de aanwezigheid van Dwight Golann, een Amerikaanse professor-mediator, in Nederland. Golann schetst – on-

bedoeld wellicht – het beeld dat mediators het vuile werk van advocaten opknappen: *It's the lawyers that hired the mediators*. Dat neemt niet weg dat het in veel Amerikaanse staten simpelweg verplicht is om mediation te beproeven alvorens een proces aan te vangen en dat de succespercentages hoog zijn: 80%, tegenover 50 tot 60 in het project *Mediation naast rechtspraak*. De deelnemers onderschrijven massaal de stelling dat kennis van conflictmechanismen onontbeerlijk is voor advocaten. Wellicht leidt meer kennis over conflicten en conflictbeheersing sneller tot het inzetten van mediation, als *tool*, als hedendaagse uitwerking van de gedragsregel die advocaten voorhoudt dat minnelijke schikkingen de voorkeur verdienen.

MAKEN EN BREKEN

De slotsom is dat de rol van advocaten cruciaal is: advocaten kunnen een mediation maken en breken. De onvermoeibare en onvermijdelijke trekker van het voormalig project Mediation naast rechtspraak, Machteld Pel (directeur Landelijk bureau Mediation naast Rechtspraak), wees er op dat bij doorverwijzende rechters het besef gegroeid is dat het zonder de medewerking van de advocaten niet lukt.

Tot op heden heeft zij niet te klagen, maar wat nu als in de komende jaren ook de overgrote meerderheid van de advocaten ongevraagd met mediation wordt geconfronteerd? Waar kiezen zij dan voor? Zijn ze bereid zich te verdiepen in de *ins* en *outs* van mediation, omdat zij op die manier hun cliënten het best kunnen adviseren, en daardoor de belangen van hun cliënten het best dienen? Of kiezen zij voor het vermijden van mediation omdat procederen meer oplevert?

Of geloven zij toch ook, zoals één van de inleiders tijdens een workshop, dat op lange termijn de advocaat en advocatuur het meest gebaat zijn bij een reputatie van probleemoplossers? Dat kan leiden tot meer inzetten van mediation. Niet omdat de cliënt daarbij gebaat is, maar uit welbegrepen eigenbelang. Dat blijkt de overheersende opinie. Blijkbaar is de advocatuur heel wel in staat te denken in termen van belangen – haar eigen belangen.

Welbegrepen eigenbelang kan ertoe leiden dat de advocaat actief is bij mediation

Linus Hesselink, eindredacteur

Je had een advocaat die lid was van de NSB en zich toch inzette voor de vrijlating van een verzetsstrijder. Dát heb ik al wel uit verschillende bronnen vernomen.' Rechtshistoricus Joggli Meihuizen komt op dreef. Hij is nieuwsgierig en wil weten wat er schuilgaat onder het algemeen geaccepteerde beeld van het verleden.

'We weten allemaal wel dat het aantal Nederlandse helden tijdens de Duitse bezetting, dus ook onder advocaten, op de vingers van één hand is te tellen.' Zoals het Bredase lid Veldman het College van Afgevaardigden tijdens de laatste vergadering voorrekende. Meihuizen: 'Het echte onderzoek moet nog beginnen, en over helden en schurken weten we eigenlijk ook niet veel, zie die NSB-advocaat. Maar laten die twee groepen nu samen eens rond de honderd mensen bevatten, dan nog weten we niks over die andere 1900 Nederlandse advocaten. Hoe bedreven zij dagelijks hun praktijk?'

Joggli Meihuizen (Den Haag 1949, Zwitserse voorouders, vandaar die voornaam) is al dertig jaar bezig met het onderwerp Tweede Wereldoorlog en recht. Hij studeerde in 1980 af, als jurist, op de bestaande van economische collaboratie tijdens de Duitse bezetting. In 2003 promoveerde hij cum laude op het ruim 800 pagina's tellende proefschrift *Noodzakelijk kwaad. De bestaande van economische collaboratie in Nederland na de Tweede Wereldoorlog*. En vanaf juli aanstaande zal hij bij het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD, te Amsterdam), en betaald door de Orde, drie jaar lang onderzoek doen naar de vraag hoe de Nederlandse advocaten in de jaren '40-'45 functioneerden.

'Er zijn aanwijzingen dat hun civiele rechtspraktijk kromp en hun strafrechtpraktijk groeide', aldus Meihuizen. 'Maar waarom precies? Wat deden ze dan? Secretaris zijn van een bedrijfsgroep, dat was voor sommigen een belangrijke bron van inkomsten geworden, al was dat niet het echte advocatenwerk. Het bedrijfsleven deed veel zaken met de Duitse bezetter – wat zegt dat dan over de Nederlandse advocaat?'

Aanvankelijk wilde de Orde alleen een tentoon-

Joggli Meihuizen:

'Of een advocaat goed was of fout, held of schurk, dat is niet de hoofdvraag'

stelling organiseren, en wel over joodse advocaten in Nederland tijdens de Tweede Wereldoorlog (zie het dekencommentaar in *Advocatenblad* 2005-15). Na een eerste overleg met het NIOD bleek daarvoor historisch onderzoek noodzakelijk te zijn. Meihuizen: 'We weten dat de ongeveer tweehonderd joodse advocaten vanaf 1941 "gefaseerd werden uitgeschakeld". Aanvankelijk mochten ze alleen nog "niet-arische cliënten" verdedigen, vervolgens werd hen het lidmaatschap van de Nederlandsche Advocaten-Vereeniging ontnomen, en vanaf 1942 waren ze hun leven niet meer zeker. Wat is er daarna met hen gebeurd? En als ze het overleefden, hoe ging dat dan?'

Bovendien bleek dat de blik beter zou kunnen worden verbreed tot alle Nederlandse advocaten. Vooronderzoek wees eind vorig jaar uit dat een historisch onderzoek mogelijk en zinvol is. Meihuizen: 'Het is mogelijk, omdat er nog voldoende bronnen zijn. De advocaat heeft helaas geen bewaarplicht, en bij de fusies sinds eind jaren zeventig zijn er nog eens extra veel historisch waardevolle documenten weggegooid. Maar een langer lopend historisch-wetenschappelijk onderzoek is mogelijk, al zijn de bronnen niet allemaal even toegankelijk.'

En zinvol is het dus ook? Van die tweeduizend advocaten, min honderd helden en schurken, min tweehonderd joodse advocaten, van die zeventienhonderd advocaten mag je niet aannemen dat ze hebben geleefd zoals de gemiddelde Nederlander.

Meihuizen: 'Net als van rechters zou je van advocaten mogen verwachten dat ze een speci-

'Wat deden advocaten tijdens de Duitse bezetting om als zelfstandig gevestigd advocaat te kunnen voortbestaan? We willen alles weten'

Foto: Molly Mackenzie

Joggli Meihuizen in 2003, zojuist cum laude gepromoveerd in Amsterdam

ale rol vervullen bij het overleefden van de rechtsstaat. In hoeverre konden zij dan tijdens de bezetting functioneren alsof er niets aan de hand was? Hoe moesten ze bijvoorbeeld reageren op de anti-joodse maatregelen? We weten dat geen van de negentien dekens openlijk protesteerde, maar wat deden de meeste advocaten?'

Ze waren angstig stil en wachtten af?

'Goed of fout – held, schurk of laffe toeschouwer – dat is niet de hoofdvraag. Het gaat om de dagelijkse praktijk van alle 2000 advocaten. Hoe was bijvoorbeeld de rechtsbijstand bij Duitse gerechten geregeld? Maar ook de beroepsethiek van de advocaat wordt niet vergeten. Welke ethische regels bestonden er voor advocaten en werden die tijdens de bezetting ook nageleefd? Wat waren de overwegingen van advocaten bij hun keuzes in de nieuwe verhoudingen? Wat deden ze, of lieten ze achterwege, om als zelfstandig gevestigd advocaat te kun-

‘De tijd van intentieverklaringen over diversiteit is voorbij’

Vera de Leeuw, journalist/communicatieadviseur

Op de Ordevergadering in september zal voor het eerst een prijs worden uitgereikt aan een Nederlandse topadvocate. Deze prijs is een uitvloeisel van het nieuwe Ordebeleid: het bevorderen van diversiteit in de balie. Hiermee wil de Orde bereiken dat kantoren pluriformiteit in de samenstelling van hun advocaten nastreven: ‘verschillen in geslacht, afkomst, seksuele geaardheid, geloof, nationaliteit, leeftijd, invaliditeit, alsmede huwelijkse en ouderlijke staat’.¹ De Orde zal volgend jaar ook een prijs uitreiken voor het kantoor dat aantoonbaar het beste diversiteitsbeleid voert.

Tijdens de derde OSR-Ronde Tafel bijeenkomst die op 20 april jl. werd gehouden voor vrouwen in de top van de advocatuur², benadrukte algemeen deken Els Unger het belang van deze diversiteit. De Orde ziet diversiteit als een hulpmiddel voor advocaten om ‘innovatiever, effectiever en representatiever’ voor hun cliënten te kunnen zijn. Bovendien maakt het diversiteitsbeginsel van veel Angelsaksische bedrijven, zoals Shell, Sara Lee en de grote banken, deel uit van hun *Business Principles* en eisen zij dit ook van de advocatenkantoren waarmee zij zakendoen. Kantoren die geen diversiteit kunnen aantonen, komen niet eens door de eerste ronde bij een *pitch* voor werk bij deze bedrijven.

Inmiddels heeft een dertiental grote Nederlandse advocatenkantoren de door de Orde opgestelde zogenoemde intentieverklaring *Diversiteit binnen de Advocatuur* ondertekend, waarin zij toezeggen diversiteit te zullen nastreven.

TIJD VOOR ACTIE

Spreker Janka Stoker, bijzonder hoogleraar Leiderschap en Organisatieverandering, was tijdens haar lezing over het verschil tussen mannelijke en vrouwelijke leiders wat stelliger: ‘De tijd van intentie-

verklaringen is voorbij. Geen woorden maar daden’.

Volgens Stoker is leiderschap niets anders dan het vermogen om iemands gedrag te kunnen beïnvloeden. Uit door Stoker gevoerd onderzoek, blijkt dat niet *masculien* leiderschap, maar zogenaamd *androgyn* leiderschap het meest effectief is. Op dit moment hanteren de meeste maatschappen nog het *masculiene* leiderschap als rolmodel voor het partnerschap. Dit zou moeten veranderen, waardoor vrouwen, die vaak *androgyn* leiderschapskwaliteiten bezitten, meer kansen krijgen. Ons land dient volgens haar een voorbeeld te nemen aan Scandinavische bedrijven waarin vrouwen die de potentie hebben om de top te bereiken, nadrukkelijk voorbeeldfuncties toebedeeld krijgen.

Louise Gunning, de voorzitter van de Raad van Bestuur van het AMC, nuanceerde de opmerking van Stoker door te zeggen dat het toch vooral gaat om de beste persoon op een bepaalde plek. Gunning ziet diversiteit weliswaar als heel belangrijk, maar na een benoeming van iemand begint het volgens haar pas, dan dienen de randvoorwaarden voor de vrouw of man om op die plek ook te kunnen slagen, inderdaad aanwezig te zijn.

Overigens signaleerde Gunning wel dat de feminisering onder de specialisten geen positieve invloed heeft gehad op het niveau van verpleegkundig personeel. Vroeger, zo illustreerde ze haar betoog, waren hoofdzusters

vaak van hoge kwaliteit omdat het vrouwen betrof die door maatschappelijke omstandigheden geen arts hadden kunnen worden.

ARBEIDSMARKT

De huidige arbeidsmarkt voor de advocatuur is krap, de vraag is groter dan het aanbod. Er zijn minder juridische studenten dan vroeger en er is veel concurrentie van andere juridische dienstverleners. Bovendien staat de advocatuur momenteel op achterstand als aantrekkelijke werkgever vanwege de vaak gebrekkige *work/life balance* en de beperkte mogelijkheden tot parttime werken. De huidige cijfers maken duidelijk dat er tijdens het medewerkerschap een grote uitstroom is onder vrouwelijke advocaten. Terwijl er al jaren een instroom van vrouwelijke advocaten van rond de 60% is, zakt dat percentage tijdens het medewerkerschap naar 40. En van de maatschappen zelf is slechts 15 procent vrouw.

Lizzy Venekamp van Opportunity in Bedrijf, een netwerkorganisatie en kenniscentrum dat niet alleen grote bedrijven maar ook ministeries en non-profitorganisaties helpt om diversiteit deel te laten uitmaken van een bedrijfsstrategie, gaf tips die ervoor kunnen zorgen dat managementteams evenwichtiger worden samengesteld. Met als doel om organisaties – en dus ook advocatenkantoren – optimaal te laten profiteren van hun vrouwelijk potentieel.

Venekamp schetste onder meer het belang van een kantoorcultuur waarin men elkaar aanspreekt op ongewenst gedrag, de voordelen van het bewust divers samenstellen van teams en het zorgen voor flexibiliteit in werktijden en werkplekken. Bovendien blijkt uit onderzoek dat vrouwen tot dusver op hun prestaties worden beoordeeld en dat er bij mannen met ambitie voornamelijk naar hun potentieel wordt gekeken. Wil je succesvol zijn als organisatie, dan dien je ervoor te zorgen dat dergelijke verschillen in aanpak tot het verleden behoren.

De initiatiefnemers van de Ronde tafel, v.l.n.r.: Marry de Gaay Fortman, Lokke Moerel, Ank van Eekelen, Mirjam de Blécourt

FEMALE DEVELOPMENT PROGRAM

OSR juridische opleidingen is inmiddels aan de slag gegaan met het *Female Development Program* om aan de behoefte van de markt te kunnen voldoen. Dit moet vrouwelijke advocaten met maatschappotentie handvatten geven om succesvol te kunnen zijn in door mannen gedomineerde maatschappen. Naast coaching door ervaren vrouwelijke partners van de

grote kantoren, is er binnen het programma de gelegenheid voor de vrouwelijke medewerkers om ervaringen met elkaar uit te wisselen. In de praktijk blijkt er een grote behoefte te zijn aan dergelijke doelgerichte maatschapscoaching.

Overigens niet alleen bij vrouwen. Nog even en alle partners hebben, net als in het bedrijfsleven, een coach.

In oktober a.s. is de volgende OSR-Ronde Tafel bijeenkomst gepland. Dan staat politiek vrouwelijk leider-schap op het programma, met als gastspreker onder andere Femke Halsema.

NOTEN

- 1 Intentieverklaring 'Diversiteit in de Advocatuur', Nederlandse Orde van Advocaten.
- 2 Zie ook p. 479 *Advocatenblad* 2004-10, en p. 669 *Advocatenblad* 2005-15.

ORDENIEUWS

Bestuurswisseling Jonge Balie Zutphen

Het bestuur van de Vereniging de Jonge Balie in Zutphen bestaat sinds de algemene ledenvergadering van 19 april 2006 uit: mr. A.A. Dooijeweerd (Alwin), voorzitter; mr. P.J. Polderman (Paulien), secretaris; mr. M. de Jonge (Manon),

penningmeester; mr. C.F. van Helvoirt (Kees), algemeen lid; en mr. V. van Dijken (Vincent), algemeen lid. Het secretariaatsadres: Mevrouw mr. P.J. Polderman, Postbus 236, 7200 AE Zutphen.

Congres ICT Advocatuur

Op 31 mei a.s. organiseert Balie-plus in samenwerking met onderzoeksbureau GBNE en met medewerking van de NOvA, het derde jaarcongres ICT Advocatuur 2006. Op dit congres onder meer aandacht voor actuele ICT-ontwikkelingen en voor het recente aanbod van standaardsoftware voor de advocatuur. Bezoekers

van het congres ontvangen het rapport 'Marktanalyse software voor de advocatuur 2006'. Voor meer informatie en aanmelden zie: www.ictadvocatuur.nl. NOvA, opleidingspunten: 4

AGENDA

Jaarvergadering agrarisch recht

De Vereniging voor Agrarisch Recht (VAR) houdt 18 mei a.s. haar algemene jaarvergadering in Arnhem. Het thema luidt 'Juridische aspecten van Ketenbeheer'. De pre-adviezen die worden gepresenteerd gaan over de kwaliteitsregelingen in het Europees landbouwwet en het mededingingsrecht (I.W. VerLoren van Themaat en G. van der Wal),

en over de ketensystemen in de agro-foodsector. Aanmelden bij de VAR, secretaris mr. J.N. Kras, Vondelstraat 162, 1054 GV Amsterdam, jkras@verenigingagrarischrecht.nl. NOvA (en KNB), opleidingspunten: 5

Workshops planschade

Sargas Planschade organiseert een aantal informatieve bijeenkomsten over planschade en artikel 49a van de Wet op de Ruimtelijke Ordening, onder andere op 30 mei, 20 juni en 11 juli. Deelnemers

kunnen kiezen uit onderwerpen als taxatie, second opinion, voorzienbaarheid, wetgeving en planschadeverhaal. Voor informatie zie: www.sargas.nl, of bel Martine Karsten, 0299-405 305.

Grondrechten & intellectueel eigendom

Het Centrum voor Intellectueel Eigendomsrecht (CIER) van het Molengraaff Instituut organiseert van 3 tot 4 (5) juli de Lustrum Conferentie 2006 in Utrecht onder de titel 'The Human Rights Paradox in Intellectual Property Law'. Aan bod komen de uitwerking op en de wisselwerking tussen enerzijds auteursrecht en mensenrechten, en anderzijds octrooirecht en mensenrechten. (Dagdeel)voorzitters zijn: Willem Grosheide, Jan Brinkhoff, Dick van Engelen (CIER/UvU) en Anselm Kamperman Sanders (CIER/UvM). Sprekers zijn onder andere W.J. Gordon (Boston), H. Nieuwenhuis (Leiden), A. Story

(Kent), E. Riedel (Mannheim), D. Matthews (London), G. van Overwalle (Leuven), R. Dreyfuss (New York), C. Waelde (Edinburgh), en C. McManis (St. Louis). Naast de lezingen, en workshops rond auteurs- en octrooirecht, worden er twee casestudy's gepresenteerd rond communicatie & cultuur (M. de Cock Buning, Utrecht) en gezondheid & landbouw (G. Duffield, London). Voor meer informatie zie www.cier.nl. NOvA, opleidingspunten: 16.

BUITENLAND

Engelse advocaten drinken steeds meer

Patrick van IJzendoorn

Britse advocaten zijn stevig aan de kruik. Uit cijfers van *Lawcare* blijkt dat dertig procent van de mannen en twintig procent van de vrouwen binnen de advocatuur te veel drinkt. Bovendien is het aantal stressklachten explosief gestegen, hetgeen volgens Anna Jones van *Lawcare* vaak gepaard gaat met alcoholisme. Tevens bestaat het vermoeden dat, vooral in Londen, het cocaïnegebruik flink is toegenomen. Dat laatste is echter meer gebaseerd op anekdotiek dan op cijfers.

‘Het alcoholprobleem wordt vaak onderschat, vooral door de alcoholist zelf,’ zegt Anna Jones, een van de vier juristen bij *Lawcare*. ‘Vaak worden we gebeld door mensen uit de omgeving van de betrokken persoon. Wij helpen ze met advies en verwijzen ze waar nodig door.’ Vorig jaar behandelde *Lawcare* 352 ‘zaken’, waarvan een vijfde te maken had met alcoholisme. Onder barristers lag het ‘alcoholpercentage’ zelfs rond de veertig.

Cijfers tonen voorts aan dat, wat de mannelijke helft van de bevolking betreft, het aantal aan alcohol gerelateerde doden binnen de juridische sector tweemaal zo hoog is dan het nationale gemiddelde. Alleen kasteleins, doktors en zeelieden gaan voor op deze ranglijst.

Het drinken is in veel gevallen het gevolg van prestatiedruk op het werk. Bovendien is het de regel om na het werk, zeker op vrijdag, de kroeg in te duiken. ‘A team bonding exercise,’ zo noemt ex-advocaat Jason Hadden deze alternatieve vorm van overwerk in *The Times*. Voor velen is alcohol niet zozeer sociale smeermolie en de kroeg een alternatieve locatie voor overuren, alswel een verslaving.

Lawcare is in 1997 (onder de naam *SollCare*) opgericht om het imago van de *Law Society* te verbeteren. Inmiddels kunnen ook rechters en ondersteunend personeel binnen de juridische wereld er voor hulp terecht. *Lawcare* ontvangt donaties van de *Law Society*, maar is verder onafhankelijk.

BRIAN

Brians prestaties op een middelgroot advocatenkantoor verslechterden snel en hij maakte ruzies met zijn collega's. Een geur van alcohol achtervolgde hem. Zijn manager wist niet goed hoe te reageren en vroeg bij *Lawcare* de folder *An alcoholic in the firm?* aan. Aan de hand hiervan benaderde hij Brian op een positieve manier, maar zei wel dat er iets moest gebeuren. Hoewel hij aanvankelijk ontkende dat er een probleem was, beloofde Brian hulp te zoeken. Hij kwam in contact met een lokale vrijwilliger van *Lawcare*, die hem na de nodige gesprekken vergezelde naar een AA-bijeenkomst. Binnen enkele weken was Brian van de drank af en binnen twee maanden was hij weer als volwaardige partner aan het werk.

Advocaat dwingt geluk af

Verscheidene keren heeft dit blad al bericht over de processie in Tréguier, Bretagne, die elk jaar op de derde zondag in mei voor Saint Yves (1253 -1303) wordt gehouden. Duizenden deelnemers lopen mee als de schedel van deze beschermheilige van advocaten en juristen door het stadje wordt gedragen. Tot nu toe bleef een onderdeel van de processie onbelicht. Veel pelgrims kruipen namelijk tijdens de processie onder een soort mini-Arc de Triomphe door die op de begraafplaats staat bij de kerk die het doel van de processie is. Tijdens deze actie kan men een wens richten tot Saint Yves.

Advocaat Hekman uit Utrecht probeerde het op een dag in juni. Volgens Pien Steringa, die dit bericht stuurde, gaan de zaken van deze advocaat nog steeds goed.

AGENDA

Leidse IE Alumni gezocht

De sectie intellectuele eigendom van de faculteit der rechtsgeleerdheid van de Universiteit Leiden zoekt alle personen die in Leiden rechten gestudeerd hebben, en die

werkzaam (geweest) zijn op het gebied van de intellectuele eigendom. Het ligt in de bedoeling te komen tot een ‘Leidse IE alumni almanak’ ten behoeve van onder-

linge informatie-uitwisseling e.d. Leidse IE alumni (die hierover nog niet benaderd zijn) kunnen zich per e-mail bekendmaken aan: d.j.g.visser@law.leidenuniv.nl.

AGENDA

European Integration and the Law

Ter gelegenheid van haar vijftienvig jarig bestaan organiseert de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Universiteit Maastricht op donderdag 8 juni een conferentie over de juridische aspecten van Europese Integratie: 'Political Integration through Law in the European Union', prof. Deirdre Curtin (Utrecht); 'Harmonisation of Private Law', prof. Jan Smits (Maastricht); 'Harmonisation of Criminal Law', prof. André Klip (Maastricht); 'Harmonisation of Company Law', prof.

Joe McCahery (Amsterdam). Referenten zijn onder anderen prof. em. Walter van Gerven (Leuven), prof. Stefan Vogenauer (Oxford), prof. John Spencer (Tübingen) en prof. Rainer Kulms (Max Planck Instituut, Hamburg). De vier inleidingen zullen op 9 juni in het Nederlands gepresenteerd worden tijdens de jaarvergadering van de NJV. Inschrijven voor 26 mei, via de website www.rechten.unimaas.nl/ozic/EuropeanIntegration.

Nieuwe Grondexploitatiewet

Op donderdag 1 juni organiseert het Nirov, in samenwerking met de NEPROM, in Amsterdam een praktijkmiddag over de nieuwe Grondexploitatiewet en de gevolgen daarvan voor grondbeleid en gebiedsontwikkeling. Sprekers: dr. mr. Tonny Nijmeijer (Radboud Universiteit Nijmegen/voorzitter Sectie Ruimtelijk beleid en Recht van het Nirov); Joop van den Brand (directeur VD2 Advies); drs. Twan Zeegers (AT Osborne/projectdirecteur Gemeenschap-

pelijke Exploitiemaatschappij Saendelft); en drs. Wendy Hoven (NEPROM). Discussie met onder anderen drs. Boris van der Gijp (Fortis Vastgoed Ontwikkeling), dr. Peter van Rooy (Nirov), en drs. Hendrik van Sandick (ministerie VROM). Informatie: www.nirov.nl. Aanmelden: ir. Walter Vroom, vroom@nirov.nl, 070-302 84 28 of drs. Rob te Grotenhuis, grotenhuis@nirov.nl, 070-302 84 85.

Jaarvergadering NJV

Op 9 juni aanstaande zal de jaarvergadering van de Nederlandse Juristen Vereniging plaatsvinden, met als onderwerp 'Europese Integratie'. De preadviseurs zijn mevrouw prof. dr. D.M. Curtin, prof. mr. J.M. Smits, prof. mr. A.H. Klip en prof. J.A. McCahery. De jaarvergadering is toegankelijk voor leden. Juristen die de vergadering willen bijwonen kunnen zich voor het lidmaatschap opge-

ven bij Hetty Kliest, secretariaat NJV, Antwoordnummer 84332, 2508 WB Den Haag, tel. (070) 515 38 98, e-mail: info@njv.nl. Leden kunnen hun mening geven over de vraagpunten bij de preadviezen via www.njv.nl. NOvA opleidingspunten: 4.

Tunesische advocaat nog gedetineerd voor hekelen van marteling

In toenemende mate wordt internationaal campagne gevoerd voor de vrijlating van Mohamed Abbou. Desondanks zit deze Tunesische advocaat en mensenrechtenactivist nog steeds vast.

Ruim een jaar geleden werd Abbou, na een oneerlijk proces, veroordeeld tot drieënhalf jaar gevangenisstraf, onder meer voor het publiceren van uitspraken die de openbare orde zouden verstoren. De aanklachten tegen Abbou zijn gebaseerd op een artikel dat hij in 2004 publiceerde op de website *TunisNews*. Daarin vergeleek hij de marteling en slechte behandeling van politieke gevangenen in Tunesië met de Amerikaanse behandeling van de Abu Ghraib-gedetineerden in Irak.

In februari 2005 publiceerde Abbou ook een artikel waarin hij de Tunesische president Zine el-Abidine Ben Ali bekritiseerde voor het uitnodigen van Ariël Sharon voor de VN-Top in Tunis over de informatiemaatschappij. Aangenomen wordt dat Abbous kritiek op de president de directe aanleiding is voor zijn arrestatie en detentie. In november 2005 kwalificeerde de VN-werkgroep Arbitraire detentie Abbous gevangenschap ook als arbitrair en strijdig met de verplichtingen van Tunesië onder het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten (IVBPR).

Abbou verwierf faam als pro-Deoadvocaat in zaken over vrije meningsuiting en andere mensenrechten. Ook is hij een van de weinige advocaten die durfde op te treden in corruptiezaken tegen personen die nauw verwant zijn met President Ben Ali's familie. Nadat advocaten en mensenrechtenactivisten bij de gevangenis in Tunis waar Abbou vastzat, campagne hebben gevoerd voor zijn vrijlating, is Abbou overgeplaatst naar de 200 kilometer verderop gelegen El-Kef gevangenis.

Afgelopen maart is Abbou enkele weken in hongerstaking gegaan als protest tegen zijn voortdurende detentie en slechte behandeling door het gevangenispersoneel. Zijn gezondheidstoestand is daardoor kritiek, maar medische behandeling wordt hem onthouden. De Stichting Advocaten voor Advocaten heeft de Tunesische autoriteiten daarom opnieuw opgeroepen Abbou onmiddellijk vrij te laten. Wij vragen u hetzelfde te doen.

Voor meer informatie over Mohamed Abbou en de wijze waarop u voor hem in actie kunt komen zie: <http://action.humanrightsfirst.org/campaign/Abbou3/ie5n7kwr4jnxix8k?> Voor informatie over de **Stichting Advocaten voor Advocaten** kunt u contact opnemen met mr. Judith Lichtenberg per e-mail via info@advocatenvooradvocaten.nl of bezoek onze website www.stichtingadvocatenvooradvocaten.nl. Daar leest u ook hoe u donateur kunt worden. Rekeningnummers: ABN 489.938.655; Postbank 433.83.27 (Amsterdam).

RECHTSORDE®

SCHEPT ORDE IN RECHTSINFORMATIE

Nieuw

www.rechtsorde.nl

**één betrouwbare bron,
alle rechtsinformatie,
verrassend aantrekkelijk geprijsd**

- *Alle Nederlandse wet- en regelgeving, zowel centraal als decentraal*
- *Jurisprudentie, officiële publicaties en CAO's*
- *EU-recht en internationaal recht*
- *Dagelijks geactualiseerd*
- *Overzichtelijk geordend en alle verwante documenten onderling gekoppeld onder toezicht van juridisch deskundigen*
- *Razendsnel zoekresultaat*
- *Bijzonder attractief geprijsd*

Gefundeerd op meer dan 17 jaar ervaring
met elektronische juridische publicaties.

***Ter introductie:
3 maanden gratis toegang!***

Indien aangemeld vóór 1 juli 2006

86e jaargang – 12 mei 2006 – nr. 7
Verschijnt elke drie weken.

Het Advocatenblad is het officiële orgaan van de Nederlandse Orde van Advocaten en wordt uitgegeven door Reed Business Information bv. De inhoud wordt samengesteld door de van de Orde onafhankelijke redactie, behalve de rubrieken Van de Orde en Disciplinaire beslissingen.

Redactie

mr. B.J. Th. Bouma
mr. Y. van Gemerden
mr. A. Groenewoud
dr. L. Hesselink
mr. P.T.C. van Kampen
mr. M.H.J. van Maanen
mr. P.F.P. Nabben
mr. G.J. van Oosten
mr. L.N.J.B. van Osch
mr. M. Perfors
mr. A.P. Ploeger
mr. L.H. Rammeloo
dr. mr. L.W.M. Wopereis

Uitgever

drs. Serge dos Santos Gomes

Eindredactie

Linus Hesselink

Bureau redactie

Charlotte Helmer

Vormgeving

VILLA Y, Andre Klijsen
Unit-1, Dmitry de Bruin

Correctie

Sandra Braakmann

Druk

Drukkerij Groen bv, Leiden

Redactionele bijdragen

t.a.v. L. Hesselink
Reed Business Information bv
Postbus 16500, 2500 BM Den Haag
tel. 070-4415226
fax 070-4415919
e-mail: linus.hesselink@reedbusiness.nl
Bezoekadres: Benoordenhoutseweg 46, Den Haag
Zie www.elsevierjuridisch.nl

Digitaal archief Advocatenblad

www.advocatenorde.nl, voor houders van het (gratis)
Baliencertificaat

Orde van de dag

Gratis abonneren op de wekelijkse nieuwsbrief voor advocaten? Stuur een e-mail naar enova@reedbusiness.nl met als onderwerp Inschrijven Orde van de dag.

Juridische Vacaturebank

www.jbb.nl

Advertenties

Brouwer's Direct Marketing bv
Steekterweg 80 G, 2407 BH Alphen a/d Rijn
tel. 0172-234460, fax 0172-233017
e-mail: bdmbv@euronet.nl
Advertentietarieven op aanvraag
Personeelsadvertenties: € 2,15 per mm
bij een kolombreedte van 40 mm
Inzendtermijn afl. 7: 28 april 2006
afl. 8: 19 mei 2006

Abonnementen

Alle advocaten, leden van de Nederlandse Orde van Advocaten, ontvangen het blad gratis. Voor adreswijzigingen kunnen zij terecht bij de Nederlandse Orde van Advocaten, Postbus 30851, 2500 GW Den Haag (Neuhuyskade 94, 2596 XM Den Haag), tel. 070-3353535, fax 070-3353531.
Niet-leden betalen € 160 per jaarabonnement (incl. BTW en verzendkosten) en voor de jaarband € 15. Studenten 50% korting.

Abonnementen kunnen schriftelijk worden opgezegd tot uiterlijk twee maanden voor beëindiging van het lopende abonnement. Reed Business Information Klantenservice verzorgt de abonnementenadministratie voor niet-leden: Reed Business Information bv, afdeling Klantenadministratie, postbus 808, 7000 AV Doetinchem. Tel. 0314-358358, fax 0314-349048, e-mail: klantenservice@reedbusiness.nl
Losse nummers: € 8,50

Reed Business Information bv legt gegevens vast voor de uitvoering van de (abonnement)sovereenkomst. Deze gegevens kunnen worden gebruikt om u te informeren over voor u relevante producten en diensten van Reed Business Information bv, haar groepsmaatschappijen en zorgvuldig geselecteerde derden. Uw e-mailadres wordt alleen gebruikt om u te informeren over gelijksoortige producten en diensten van Reed Business Information bv en haar groepsmaatschappijen.
Als u geen prijs stelt op deze informatie, per post of via e-mail, dan kunt u dit schriftelijk doorgeven aan: Reed Business Information bv, t.a.v. Adresregistratie, Postbus 808, 7000 AV Doetinchem.

ISSN 0165-1331

Inbreng van buiten

Els Unger

Zoals u weet heeft de Commissie Advocatuur aanbevolen een Regelgevende Raad voor de Advocatuur in te stellen die in meerderheid zou moeten bestaan uit onafhankelijke deskundigen, te benoemen door de Minister van Justitie. Het zou moeten gaan om deskundigen 'deels afkomstig uit de kringen van ketenpartners'. De Regelgevende Raad zou het beroep en de markt moeten reguleren na advisering door de Algemene Raad en het College van Afgevaardigden. De Algemene Raad zou zich voor zijn uitvoerende taken moeten verantwoorden tegenover de Regelgevende Raad. Een en ander om de legitimering van de beroepsregulering te verhogen, aldus de Commissie.

De door de Commissie aanbevolen Regelgevende Raad is een afgezwakte versie van de door Nick Huls in zijn essay *More power to the consumer* voorgestelde *Regulator*. Huls stelde dat het vanuit het belang van de consument wenselijk is om de pbo-structuur af te schaffen en de Orde te vervangen door een *Regulator*. Daarin zou de advocatuur wel vertegenwoordigd moeten zijn, maar geen dominante positie moeten innemen. De *Regulator* zoals Huls die voor ogen heeft zou niet alleen de advocatuur moeten reguleren, maar ook andere juridische dienstverleners (à la Clementi in het Verenigd Koninkrijk). Over de precieze samenstelling van de niet-advocatuurlijke meerderheid van de regulerende organen hebben de Commissie Advocatuur en Huls zich niet uitgesproken.

De Algemene Raad hecht buitengewoon veel waarde aan het behoud van de regelgevende bevoegdheid van de Orde. Verankering van het consumentenbelang in de Orde-organisatie vindt de Algemene Raad echter ook van groot belang. In zijn brief van 12 oktober 2005 aan de Commissie Advocatuur heeft de Algemene Raad reeds voorgesteld om een uit externen bestaande Raad van Advies in te stellen, die verplicht geconsulteerd zou moeten worden over concept-regelgeving. Ook hebben wij toevoeging van een consumentenvertegenwoordiger aan de Raden van Discipline bepleit. Ter vergelijking: in de Geschillencommissies Advocatuur van de Klachten- en geschillenregeling hebben al vertegenwoordigers van consumenten- en ondernemersorganisaties zitting.

Maar wat zou de positie kunnen zijn van zo'n Raad van Advies en hoe zou de samenstelling kunnen zijn? Ik stel mij voor dat het zou gaan om medezeggenschap vergelijkbaar met het adviesrecht van ondernemingsraden. Volgens de wet moet een ondernemingsraad door de ondernemingsleiding verplicht worden geconsulteerd vóór belangrijke bedrijfseconomische besluiten worden genomen. De ondernemer moet het advies van de ondernemingsraad meewegen en een daarvan afwijkend besluit motiveren.

Op vergelijkbare wijze zou medezeggenschap van externe belanghebbenden bij regelgeving van de advocatuur kunnen worden ingevuld. De Algemene Raad zou dan verplicht advies moeten vragen aan de Raad van Advies over ontwerpregelgeving en de concept-verordening met het advies aan het College van Afgevaardigden moeten voorleggen. Ook is een initiatiefrecht denkbaar, waarbij de Raad van Advies zelf wijziging van regels aan de Algemene Raad kan voorstellen.

De Raad van Advies zou kunnen bestaan uit vertegenwoordigers van consumenten-organisaties, vakbonden, ondernemersorganisaties, rechtsbijstandverzekeraars en de rechterlijke macht. Kortom, wat mij betreft: meer inbreng van buiten. Maar met behoud van onze regelgevende bevoegdheid, want de legitimering daarvan ligt besloten in de onafhankelijkheid van de advocatuur.

Reageren? vandedeken@advocatenorde.nl

Alimentatie innen in de Verenigde Staten

mr. dr. Gerda A. Kleijkamp, LL.M.

advocaat in Los Angeles

Het innen van alimentatie als de betalingsplichtige in de VS woont, was tot 2001 een probleem omdat dit land internationale alimentatieverdragen niet had ondertekend. Maar in dat jaar sloten Nederland en de VS een overeenkomst waardoor in de staat waarin de betalingsplichtige woont om erkenning en tenuitvoerlegging van de Nederlandse alimentatie-uitspraak kan worden verzocht. Er zijn ook binnen de VS echter niet veel advocaten die deze mogelijkheid kennen.

Binnen de VS regelt elke staat de eigen familierechtelijke wetgeving, waardoor erkenning en tenuitvoerlegging van alimentatie tussen de verschillende staten tot problemen leidden. De National Conference on Uniform State Laws stelde daarom al in de jaren vijftig een wet op die de erkenning en tenuitvoerlegging van alimentatie tussen de verschillende staten regelt.¹ Deze wet is in 1992 ingrijpend gewijzigd en wordt sindsdien de Uniform Interstate Family Support Act (UIFSA) genoemd. De UIFSA is in alle staten aangenomen.²

Als gevolg van de overeenkomst tussen de VS en Nederland over kinder- en partneralimentatie (2001) is de UIFSA nu ook van toepassing verklaard op de erkenning en tenuitvoerlegging van Nederlandse alimentatieuitspraken in de VS.

Indien de uitspraak alleen kinderalimentatie betreft kan een verzoek tot inning bij het Landelijk Bureau Inning Onderhoudsbijdragen (LBIO) in Gouda worden ingediend. In sommige Amerikaanse deelstaten, waaronder Californië, kan het LBIO ook de inning van de combinatie kinder- én partneralimentatie op zich nemen. Hoewel men er ook voor kan kiezen een verzoek tot erkenning en tenuitvoerlegging van beide vormen van alimentatie door een advocaat te laten indienen, kan het LBIO niets doen in geval het alleen de inning van partneralimentatie betreft: dit verzoek móét door een eigen advocaat ingediend worden.

ONBEKENDHEID IN DE VERENIGDE STATEN

Een cliënte uit Nederland verzocht mij een procedure te beginnen tegen een in Californië wonende betalingsplichtige. Een schriftelijk verzoek aan de betalingsplichtige de betalingen te beginnen omdat er anders een verzoek tot erkenning en tenuitvoerlegging zou worden ingediend bij de rechtbank in zijn gemeente, werd beantwoord door de advocaat van de betalingsplichtige. Deze specialist op familierechtelijk gebied stelde dat de zinsnede in de UIFSA dat 'a support order ... of another state may be registered' niet betrekking heeft op Nederland maar op een staat binnen de VS. Een verwijzing naar een ander onderdeel van dezelfde bepaling, dat inhoudt dat 'state' onder bepaalde omstandigheden ook een 'foreign jurisdiction' kan betekenen, werd beantwoord met het verzoek om bewijs dat Nederland onder 'foreign jurisdiction' viel. Ik verwees naar de hiervoor genoemde overeenkomst.

De advocaat stelde voorts dat zijn cliënt de betalingen niet kon verrichten aangezien deze te hoog en over een te lange periode (12 jaar) zouden moeten plaatsvinden. Echter, een van de belangrijkste bepalingen van de UIFSA is juist dat de staat waar een verzoek tot erkenning en tenuitvoerlegging van alimentatie ingediend wordt, géén rechtsmacht heeft om deze uitspraak te wijzigen: een verzoek tot wijziging kan alleen ingediend worden bij de rechtbank in de staat of het land waar de uitspraak is gedaan.³

Vanwege de UIFSA is een groot aantal⁴ eenvormige formulieren ontwikkeld voor het indienen van een verzoek tot erkenning

en tenuitvoerlegging van alimentatie. Deze formulieren zijn echter vooral gericht op kinderalimentatie. Daarom heb ik zelf een document ('pleading') opgesteld voor het verzoek tot erkenning en tenuitvoerlegging van partneralimentatie, en heb ik voor de zekerheid ook de verplichte formulieren ingevuld.⁵

Niet alleen de familierechtelijke specialist was onbekend met de erkenning en tenuitvoerlegging van een buitenlandse alimentatieuitspraak, de rechtbank was dat ook. De klerk bleek niet op de hoogte van deze mogelijkheid onder de UIFSA en weigerde aanvankelijk de documenten te accepteren, tot er een jurist van de rechtbank bij werd gehaald.

TERMIJN EN VERWEER

Het indienen van het verzoek is tegelijk ook de registratie van de alimentatieuitspraak van de andere staat of het andere land plaats.⁶ Vervolgens zorgt de klerk van de rechtbank ervoor dat de betalingsplichtige het verzoekschrift en de bijbehorende documenten ontvangt. De betalingsplichtige heeft dan 20 dagen om een antwoord of verweerschrift in te dienen.⁷

De UIFSA kent slechts enkele zeer gelimiteerde verweren, namelijk dat de rechtbank in de andere staat of het andere land geen rechtsmacht had over de betalingsplichtige; dat de uitspraak frauduleus verkregen is; dat de uitspraak is nietig verklaard of geschorst of gewijzigd door een latere uitspraak; dat er hoger beroep is aangetekend; dat het recht van deze staat een verweer biedt tegen de

tenuitvoerlegging; dat de betalingsplichtige geheel of gedeeltelijk al heeft betaald; dat een deel van de achterstallige betalingen is verjaard en de vordering daarvan niet ten uitvoer gelegd kan worden.⁸

Indien de betalingsplichtige geen verweerschrift indient binnen 20 dagen na de verzending door de klerk van de ingediende documenten aan de betalingsplichtige,

wordt de buitenlandse uitspraak erkend ('confirmed').⁹ Als de betalingsplichtige wel verweer voert maar geen van de verweren worden gehonoreerd, dan erkent de rechter op dat moment de buitenlandse uitspraak en kan de alimentatieverplichting ten uitvoer gelegd worden: er is dan geen verweer meer mogelijk tegen erkenning of tenuitvoerlegging.¹⁰

MEER DAN EEN TON

De Nederlandse partneralimentatieuitspraak van mijn cliënte is ondertussen erkend, de achterstallige betalingen (meer dan \$100.000) zijn verricht en er is loonbeslag gelegd op het inkomen van de betalingsplichtige. Misschien gaat de betalingsplichtige nog naar de Nederlandse rechter om wijziging van de alimentatie te verzoeken. ●

1 Deze Conference is aan het eind van de 19e eeuw opgericht door de American Bar Association met het doel eenvormige wetten op te stellen vaak op heel specifieke gebieden. De belangrijkste daarvan is de Uniform Commercial Code. Op het gebied van het familierecht is de Conference al jaren heel actief en sommige voorstellen worden in alle (bijvoorbeeld de UIFSA) of in de meeste (bijvoorbeeld de Uniform Parentage Act) aangenomen, terwijl andere voorstellen slechts in enkele staten worden aangenomen.

2 Zie 9 U.L.A. 1B. De UIFSA is voorts in 1996 en in 2002 gewijzigd, hoewel de wijzigingen van 2002 in de meeste staten nog niet overgenomen zijn.

3 Zie UIFSA, Sections 205, 206 en 603(c). Zie bijvoorbeeld voor California, Family Code Artt. 4909 en 4910.

4 Alleen al het indienen van een verzoek tot echtscheiding vereist het invullen en daarna indienen van zo'n 10 tot 15 verschillende formulieren waarbij op elk formulier opnieuw de adres- en partijgegevens ingevuld moeten worden. Deze formulieren zijn ook ontwikkeld omdat bijvoorbeeld binnen de gemeente Los Angeles in 95% van de zaken een of beide partijen níét door een advocaat worden vertegenwoordigd.

5 Dat waren: de door cliënt getekende 'Uniform Support Petition' zelf, met apostille en een gecertificeerde vertaling van de Nederlandse uitspraak; de 'Notice of Registration of Out-of-State Support Order'; de door cliënt getekende 'Registration Statement' ook weer met apostille; een blanco antwoordformulier en verder nog drie formulieren betreffende de tenuitvoerlegging.

6 Zie UIFSA, Section 603(a), en voor California Family Code Section 4952(a): 'A support order ... is registered when the order is filed.'

7 Zie UIFSA, Section 605.

8 Zie UIFSA, Section 607.

9 Zie UIFSA, Section 606(b).

10 Zie UIFSA, Section 608.

Bestuursrechter onbereikbaar bij financieel

mr. dr. L.M. Koenraad
jurist te Breda

De griffierechten in het bestuursrecht worden de laatste jaren telkens verhoogd, maar de vergoedingen van proceskosten niet. Beide ontwikkelingen dreigen de bestuursrechter onbereikbaar te maken voor een grote groep minder-draagkrachtigen, vooral dat deel dat geen recht heeft op gefinancierde rechtsbijstand. De verschralingen worden niet gemotiveerd en rechtshulpverleners en wetenschappers zwijgen. L.M. Koenraad wil deze stilte doorbreken.

Per 1 februari 2006 zijn de griffierechten voor het instellen van bestuursrechtelijk (hoger) beroep wederom gestegen.¹ Het begint een vast ritueel te worden. Sinds de komst van de euro in 2002 zijn de griffierechten jaarlijks verhoogd. Het begon met een aanpassing wegens de invoering van de euro, waar de overheid een slecht voorbeeld gaf door convertering te verwarren met verhoging.² Daarna volgden een indexering per 1 februari 2003, een substantiële verhoging – met gemiddeld ongeveer vijftien procent – en een indexering over deze verhoging per 1

februari 2004, en een indexering per 1 februari 2005.³ En de verhoging van 1 februari jl. zal waarschijnlijk worden gevolgd door een andere, op 1 februari 2007.

Voor het starten van een procedure over het recht op bijstand of een WW- of WAO-uitkering moet tegenwoordig € 38 worden betaald. Dit is het zogeheten 'lage' tarief,⁴ ook al zal de alleenstaande bijstandsge-rechtigde – deze maakt vandaag de dag aanspraak op een bedrag van ongeveer € 580 exclusief toeslag – dit wellicht anders zien. En het instellen van beroep tegen besluiten

onvermogen

die geen betrekking hebben op sociale uitkeringen en voorzieningen of de rechtspositie van ambtenaren, kost € 141 voor natuurlijke personen, en € 281 voor rechtspersonen en daarmee vergelijkbare entiteiten zoals firma's.⁵ Ook een bestuursrechtelijk kort geding is aan griffierechten onderworpen.⁶

Omdat ook een bestuursrechtelijk kort geding aan griffierechten is onderworpen,⁷ moet een vrachtwagenchauffeur die de ongeldigverklaring van zijn rijbewijs bij de rechter wil aanvechten eerst (141 + 141 =) € 282 betalen. Er bestaan geen regels ter vermindering voor minderdraagkrachtigen, of voor uitstel van betaling.

WAT ZIJN DE REDENEN?

Kortom, de toegang tot een onafhankelijke rechter staat onder druk. Dit is niet alleen maatschappelijk onwenselijk, maar ook juridisch dubieus, gezien art. 6 EVRM.⁸ Weliswaar komt het vaststellen van griffierecht als zodanig niet in strijd met art. 6 EVRM,⁹ terwijl ook het bepalen van een termijn voor voldoening van het griffierecht op zichzelf geen schending van deze verdragsbepaling oplevert.¹⁰ Er zijn echter individuele gevallen waarin de strengheid van art. 8:41 Awb gaat knellen.¹¹

Dit wordt niet anders door de op zichzelf begrijpelijke motieven van de Awb-wetgever: beperking van het aantal lichtvaardig ingestelde beroepen; en het griffierecht als prikkel om na te denken over de kans op succes van een beroepsprocedure.¹²

Tot op heden zijn er nog geen gevallen waarin een bestuursrechtelijk appelcollege de plicht tot het betalen van griffierecht binnen een bepaalde termijn als strijdig met art. 6 EVRM heeft aangemerkt.¹³ De eerstelijns-rechtspraak biedt twee voorbeelden waarin financieel onvermogen leidde tot het achterwege blijven van niet-ontvankelijkheid van een verzoek om voorlopige voorziening wegens het niet betalen van griffierecht.¹⁴

Wanneer breekt een hoogste bestuursrechter de staf over de strengheid van art. 8:41 Awb of een andere bestuursrechtelijke griffierechtbepaling? Er komt toch ooit een moment waarop een burger een voor hem wezenlijke beroepsprocedure niet kan voeren omdat hij het griffierecht niet kan betalen. Denk aan de alleenstaande zonder inkomsten die hangende een bodemprocedure bij wijze van voorschot een WWB-uitkering wil ontvangen, om dakloosheid te voorkomen. Accepteren wij dat de toegang tot de rechter feitelijk afhankelijk wordt van

burgemeester en wethouders, die door het toekennen van bijzondere bijstand een soort vrijstelling van het griffierecht kunnen verlenen?¹⁵

GELIJKBLIJVENDE

PROCESKOSTENVERGOEDINGEN

Dan de regeling rondom de vergoeding van proceskosten in art. 8:75 Awb en het daarop gebaseerde Besluit proceskosten bestuursrecht (Bpb). Waar de bevoegdheid tot indexering van griffierechten inmiddels structureel en ruimhartig wordt gebruikt, is dezelfde mogelijkheid inzake de proceskostenveroordeling (artikel 4 Bpb) nog nooit benut. Naar de redenen hiervoor valt slechts te gissen. De wetgever zwijgt, de wetenschap houdt zich ook stil – voorzover mij bekend zelfs prof. A.Q.C. Tak, die men toch niet kan beschuldigen van overmatige bewondering voor bestuursrechtters¹⁶ – en de advocatuur laat evenmin iets van zich horen.

Vanzelfsprekend zijn de advocaatkosten sinds 1 januari 1994 gestegen. De mensen wier inkomen net te hoog is om voor gefinancierde rechtsbijstand in aanmerking te komen, hebben dit ondervonden. Toch is de tegemoetkoming in de proceskosten sinds 1 januari 1994 niet gewijzigd. Het bedrag van f 710 is per 1 januari 2002 zonder ver-

1 KB van 13 januari 2006 (*Stb.* 2006, 26).

2 Wetten van 27 september 2001 (*Stb.* 2001, 481) en 12 december 2001 (*Stb.* 2001, 664).

3 Respectievelijk KB van 14 januari 2003 (*Stb.* 2003, 20), wet van 19 december 2003 (*Stb.* 2003, 500), KB van 30 januari 2004 (*Stb.* 2004, 37) en KB van 30 december 2004 (*Stb.* 2005, 16). Nader hierover A.Q.C. Tak, *Het Nederlandse bestuursprocesrecht in theorie en praktijk* (tweede druk), Wolf: Nijmegen 2005, p. 717-719.

4 Art. 8:41 lid 3 sub a Awb.

5 Respectievelijk art. 8:41 lid 3 sub b Awb en art. 8:41 lid 3 sub c Awb.

6 Art. 8:82 lid 1 Awb. In deze bepaling wordt art. 8:41 lid 3 Awb van overeenkomstige toepassing verklaard.

7 Art. 8:82 lid 1 Awb. In deze bepaling wordt art. 8:41 lid 3 Awb van overeenkomstige toepassing verklaard.

8 Hierover bijvoorbeeld A.W. Heringa e.a., *Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens. Rechtspraak en Commentaar* (losbl.), Kluwer: Den Haag, par. 3.6.1.

9 EHRM 19 juni 2001, NJB 2001, p. 1574, nr. 33; ABRvS 6 april 2000, LJN: AA5795.

10 CRvB 4 maart 2003, JB 2003/153; vgl. ook ABRvS 4 december 2002, ABkort 2002, 826.

11 Vgl. EHRM 13 juli 1995, NJ 1996, 544. Zie nader H.D. van Wijk, bewerkt door W. Konijnenbelt en R.M. van Male, *Hoofdstukken van bestuursrecht* (dertienste druk), Elsevier: Den Haag 2005, p. 573-574, en C.C.W. Lange, 'De toegang tot de rechter in het geding', in: NJB 1996, p. 1009-1016.

12 De griffierechten fungeren tevens als inkomstenbron voor 's Rijks schatkist, en de verhogingen zijn mede ingegeven door de behoefte aan extra geld; zie hierover G.F. Pieters, 'Niet-ontvankelijkheid van het beroep bij niet tijdige betaling van griffierecht en de toegang tot de administratieve rechter', in: *Nederlands Tijdschrift voor Bestuursrecht* 1993, p. 173-181; 179-181. Vgl. ook A.Q.C. Tak, a.w., p. 717-

718. Zie in dit verband *Kamerstukken II* 2002/03, 28 740, nr. 3, p. 2, en PG Awb II, p. 429-430.

13 Ik noem hier ABRvS 21 november 2001, JB 2002/7 (f 340,- = € 154,29), HR 10 januari 2001, BNB 2001/170 (f 160,- = € 72,60), CRvB 4 januari 2001, JB 2001/55 (f 170,- = € 77,14), CRvB 10 februari 1999, RSV 1999, 129 (f 200,- = € 90,76), CRvB 9 mei 1995, JB 1995/163 (f 50,- = € 22,68), en HR 28 juni 1994, NJ 1994, 657 (f 150,- = € 68,07). Zie ook T. Barkuysen e.a. '50 Jaar EVRM en het Nederlandse staats- en bestuursrecht – ontwikkelingen en vooruitzichten', in: R.A. Lawson en E. Myer (red.), *50 Jaar EVRM*, Stichting NJCM-boekerij: Leiden 2000, p. 327-408; 386-387.

14 Het gaat om Pres. Rb. Groningen 13 februari 1996, JB 1996/179, en Pres. Rb. Assen 21 maart 1994, JB 1994/77.

15 Vgl. bijvoorbeeld CRvB 30 mei 1995, JB 1995/219.

16 Zie A.Q.C. Tak, a.w., p. 1196-1997 en 1210-1211, waar de zuinigheid van de wetgever bij het vaststellen en wijzigen van het Bpb wordt gehekeld.

*Bestuursorganen kunnen met proceskosten-
veroordelingen tot nadenken
worden gebracht, om lichtvaardig genomen
besluiten op bezwaar te beperken*

hoging geconverteerd in € 322 per ‘procespunt’, en daarna gelijk gebleven.

Aldus gaat ook anno 2006 de gegrondverklaring van een beroep doorgaans gepaard met een proceskostenveroordeling van € 644, waarbij het opstellen van het beroepschrift en het bijwonen van de zitting elk één ‘procespunt’ opleveren.¹⁷ Dit bedrag wordt verhoogd indien er sprake is van meer proceshandelingen als genoemd in de bij het Bpb behorende bijlage, of als de zaak erg ingewikkeld is. De praktijk biedt weinig voorbeelden van dergelijke verhogingen.¹⁸

MAATWERK

Wie afgaat op de prijsindexcijfers voor de CAO-lonen (per uur, exclusief bijzondere beloningen, sector zakelijke dienstverlening), ontdekt dat de cijfers van januari 1994 en februari 2006 zich ongeveer verhouden als 1:1,32.¹⁹ Een correcte indexering zou dus neerkomen op $(322 \times 1,32) = € 425$ per ‘procespunt’, en op een bedrag van gemiddeld € 850 per beroepsprocedure. Vergelijk dit met de griffierechten op 1 januari 1994 en die van 1 februari 2006 die zich verhouden als 1:1,39 wat betreft het ‘lage’ tarief en 1:1,35 wat betreft het ‘hoge’ tarief.²⁰ Kijk vervolgens naar de richtlijnen van (de voorloper van) Recofa over het tarief voor curatoren: voor 1994 € 127 (f 280) per uur, en per 1 januari 2006z: € 172 per uur.²⁰ Ook deze bedragen verhouden zich als 1:1,35.

Daarom is een verhoging van de waarde per ‘procespunt’ met $(425 - 322) = € 103$ niet onredelijk. Want € 850 steekt doorgaans nog steeds schril af tegen het bedrag van de einddeclaratie na een beroepsprocedure. Wat pleit er bovendien tegen om bestuursorganen door middel van proceskostenveroordelingen te dwingen tot extra nadenken, teneinde het aantal lichtvaardig genomen besluiten op bezwaar terug te dringen?

Een aanpassing van het Bpb kan gepaard gaan met een meer principiële wijziging van art. 8:75 Awb. Hierbij valt te denken aan de eis van een tijdig en voldoende gespecificeerd verzoek van de partij die prijs stelt op vergoeding van proceskosten, en de bevoegdheid van de bestuursrechter om de vergoeding van proceskosten aan een termijn te binden (zodat een openbaar lichaam kan worden verplicht tot het betalen van wettelijke rente). Dit kan betrekkelijk eenvoudig worden geregeld, als de bestuursrechter meer ruimte krijgt voor maatwerk. Het vragen om een globale kostenspecificatie is een kleine moeite, en de uitspraak wordt door bestudering ervan niet ernstig vertraagd.

Een bijkomend voordeel hiervan is dat de door mij gewenste herziening van het Bpb niet per definitie hoeft te leiden tot hogere bestuurslasten. In dit verband: art. 8:75 Awb is bedoeld als een financiële tegemoetkoming voor belanghebbenden die een besluit terecht hebben aangevochten, en niet als

een extra inkomstenbron voor professionele organisaties zoals rechtsbijstandsverzekeraars en vakbonden. Het lijkt mij dan ook zinvol om in bepaalde gevallen te volstaan met teruggave van de jaarpremie en de jaarcontributie – en ook van de eigen bijdrage ingevolge de Wrb – aan de rechtzoekenden zelf. Veel van deze bedragen liggen ook vandaag de dag ruim onder de € 850 (en € 644).²¹

NIET MEER ZWIJGEN

Hoe lang zwijgen instellingen als de Nederlandse Orde van Advocaten over de karige vergoedingen van proceskosten in het bestuursrecht? Houden zij zich slechts bezig met de liquidatietarieven in civielrechtelijke zaken, die wel jaarlijks worden aangepast? En waarom hebben fiscaal geschoolde rechtshulpverleners niet geprotesteerd tegen de halvering van de waarde van een ‘procespunt’ bij bezwaar tegen belasting- en premiebeschikkingen? Brengt een gemiddelde belastingadviseur aan zijn cliënten € 73,50 per uur in rekening, zoals tijdens de parlementaire behandeling is gesuggereerd?²² Het woord is nu aan de wetgever, of aan rechtshulpverleners en hun belangenorganisaties als Den Haag het laat afweten. ●

17 Dit volgt uit de bijlage die bij het Bpb hoort.

18 Zie nader mijn commentaar op art. 8:75 Awb, in: N.S.J. Koeman e.a. (red.), a.w., suppl. 41 (juni 2002).

19 Deze informatie is ontleend aan www.wcs.nl. Reeks 1990: januari 1990 = 100; januari 1994 = 113,2; januari 2000 = 129,7. Reeks 2000: januari 2000 = 100; februari 2006 = 114,8.

20 De griffierechten bedroegen op 1 januari 1994 bijna € 23 (= f 50) en bijna € 91 (= f 200).

20 Richtlijnen in faillissementen en surseances betaling van het landelijk overleg van rechters-commissarissen insolventies (Recofa) na overleg met de NOV, Insolad en NVB in juli 2004 en in oktober 2004 verbeterd vastgesteld, in werking getreden op 1 januari 2005 (zie www.rechtspraak.nl).

nl). De voorloper is vastgesteld in maart 1987 (Bijlage *Advocatenblad* 1990-17).

21 Natuurlijk bepaalt uiteindelijk de belanghebbende welke deskundige hij inschakelt.

22 *Handelingen I* 2001/2002, 27 024, nr. 16, p. 4.

Opdrachtgever en interim-jurist. Ziet u het verschil?

brünellegal
Spreekt uw taal

Brunel Legal is onderdeel van beursgenoteerd zakelijk dienstverlener Brunel International N.V., en helpt ondernemingen en instellingen bij het oplossen van juridische vraagstukken. Dit doen we door de inzet van gekwalificeerde juristen. Daarbij bieden we drie diensten aan: Legal Support (juridische ondersteuning), Legal Interim (ervaren interim-juristen) en Legal Projects (juridische projecten). Voor meer informatie: www.brunel-legal.nl, tel. 020-312 5000.

**Volg dagelijks
de belevenissen
aan boord.**

www.brunelteamwork.com

Jack Goudstikker

Processuele obstakels bij restitutie

Teruggave van kunstbezit dat in WO II werd geroofd

prof. mr. H.C.F. Schoordijk
emeritus-hoogleraar (Anglo-Amerikaans)
privaatrecht

Als de Goudstikkerzaak niet zo immens triest was, zou ze moeten worden uitgevonden. Het rapport Adviescommissie van de Restitutiecommissie bevat feiten zonder conclusies, die worden overgelaten aan de Restitutiecommissie die daarop haar beleid moet vormen.¹ Maar zijn er genoeg feiten boven tafel gekomen? Zo houdt de ‘ontvijanding’ van Miedl (1952), die zich vanaf 1940 ‘ontfermde’ over de collectie, voor mij nog steeds een raadsel in. En zo deed de raadsman van de erven Goudstikker tussen 1945 en 1952 geen enkel onderzoek naar de draagwijdte van het Londense besluit A 6: ‘Ieder rechtsverkeer met de vijand is nietig’².

HINDERLIJK

Het Nederlands Beheersinstituut (NBI) was op grond van de herstelwetgeving niet

Pogingen om geroofd kunstbezit gerestitueerd te krijgen, zijn kansrijker geworden. Zo wordt de Goudstikkercollectie grotendeels terugggegeven. Zijn processen hierover voor de gewone rechter kansloos? Emeritus-hoogleraar Schoordijk gaat in op vragen als de vrijwilligheid van het afstand doen, het houderschap of bezitterschap van de Staat en de bevoegdheden van de organen die zich met beheer en teruggave van het kunstbezit bezighouden. ‘Een beroep op onbevoegdheid van de gewone rechter door de Staat, is misbruik van procesrecht.’ En: ‘Waarschijnlijk sporen de rechtsopvattingen van het normale rechtsverkeer niet met die van de staatssecretaris en soms ook niet met die van de Restitutiecommissie.’

bevoegd de collectie Goudstikker in beheer te nemen. Zijn bevoegdheden werden eerst in het besluit E.133 van 22 oktober 1944 (Besluit vijandelijk vermogen) geregeld. Art. 10 van E.133 bepaalt: ‘Vermogen van een vijandelijke staat of van een vijandelijk onderdaan, hetwelk ingevolge het bepaalde bij art. 10 aan de Staat in eigendom is overgegaan [cursivering van H.C.F.S.] wordt ten behoeve van de Staat beheerd door het Beheersinstituut.’ Dit veronderstelt dat vooraf moet komen vast te staan dat van vijandelijk vermogen sprake is. Maar wat is dat?

Volgens het besluit A 6 van 1940 was ieder rechtsverkeer met de vijand nietig, zodat er geen eigendom van een Nederlander op een Duitser kon overgaan. Het denken in wel- en niet-vijandelijk vermogen vond de Londense wetgever reeds in 1940 hinderlijk. De mi-

nister nam kort na het uitvaardigen van het besluit A 6 de uitvoeringsbeslissing dat door Nederlanders aan Duitsers in strijd met A 6 verkochte goederen – die dus Nederlands bezit gebleven waren – als vijandelijk vermogen konden worden beschouwd. Dat was goed voor de Nederlandse economie!³ Zo kon het NBI zich beroepen op de voor hem gunstige bewijsregels die tot 1992 voortvloeiden uit artikel 2014 BW. Omdat er sprake is van een ministerieel uitvoeringsbesluit,⁴ is toetsing aan de grondwet mogelijk, evenals een gang naar het EHRM. Er is hier sprake van een onrechtmatige onteigening zonder schade-loosstelling overeenkomstig de wet.

REDELIJKHEID VAN VERJARING

Kunnen zoveel jaren na de oorlog gedeposeerde burgers (joden) met succes hun bezit

1 De Restitutiecommissie (Instellingsbesluit 16 november 2001) heeft tot taak overeenkomstig het regeringsbeleid verzoeken tot restitutie te beoordelen. De commissie voert beleid. Prelabel is uiteraard de vraag, hoe had restitutie rechtens dienen te geschieden? Daarbij zijn echter beleidsbeslissingen veelal noodzakelijk. Men denke aan de bewijslast die afwijkend van normale regels door de restitutiecommissie ten gunste van gedeposeerden bepaald kan worden. Ondanks het feit dat beleid gevoerd wordt, noemt de huidige

staatssecretaris haar besluiten privaatrechtelijk van aard. Dit staat ter discussie in een beroepsprocedure bij de bestuursrechter in Amsterdam. Binnenkort kan hierin een vonnis verwacht worden.

2 Dit besluit speelde een belangrijke rol in het arrest van de Hoge Raad van 5 mei 1950 (NJ 1951, no. 1 Damhoff/Staat). Veegens annoteerde het arrest, maar trok daar vervolgens als landsadvocaat geen conclusies uit. Ik deed hiervan verslag in het NJB van 31 maart 2006, p. 743.

3 Meijers wijst in NJB 1946, p. 262, op het feit dat nu het beheersinstituut zowel het vermogen beheerde van Duitsers, landverraders als joden, er alleen maar verwarring zou kunnen ontstaan. Zie ook Veraart, p. 165.

4 Ook uit de bijdrage van W.G. Belinfante, ‘Rechtsverkeer in oorlogstijd’, Londen 1945 in de monografie *Nederlands recht in oorlogstijd*, hoe gedetailleerd ook, wordt het nummer van dit besluit – als dat bestaat – niet vermeld.

De Staat kan zich niet door onrechtmatige interpretatie van een besluit tot bezitter verheffen

opvorderen? Is hun vordering niet verjaard? Om deze vragen te beantwoorden moeten wij onderzoeken of de Staat bezitter dan wel houder is; dit is van belang in verband met verjaringstermijnen, die voor bezitters anders zijn dan die voor houders.

Zelfs in geval van bezit kan de vraag gesteld worden of verjaringstermijnen bij rechtsherstel wel beslissend kunnen zijn. Tweeërlei cultuuromslag dient zich in dit verband aan. Redelijkheid en billijkheid gaan sinds 1957 (Baris/Riezenkamp, NJ 1958, 67), maar eigenlijk vooral na 1970 een grote rol spelen. De letter van de wet vormt steeds minder de maatstaf. Rechtsregels worden sindsdien steeds meer op hun redelijkheid befragt. Liggen gevallen atypisch, dan wordt onder de benaming 'derogerende werking van de goede trouw' een regel opzij gezet, dat wil zeggen zo uitgelegd dat zij maatschappelijke zin heeft.

Deze tendens diende zich lange tijd niet aan waar het de verjaring betreft. Sterker, literatuur met vragen over de aanvaardbaarheid van verjaring, was in Nederland lange tijd schaars. Ook dit begint te veranderen, mede omdat in het licht van artikel 1 EVRM verjaring niet altijd vanzelf spreekt.

STAAT: HOUDER OF BEZITTER

Door het Militair Gezag werden op grond van 'the interallied declaration against acts of

dispossession (1943)', met behulp van Amerikaanse conservatoren die in uniform achter de strijdende troepen aangingen, schilderijen uit Duitsland naar Nederland teruggevoerd. Het Militair Gezag droeg ze uiteindelijk over aan het beheersinstituut. Alle uit Duitsland teruggevoerde kunst werd in 1945/1946 in het Rijksmuseum tentoongesteld.

De gerecupereerde kunst werd toevertrouwd aan de nieuwe stichting Nederlands Kunstbezit. Aan alle belanghebbenden werd de dubbelzinnige vraag gesteld: 'uit het bezit verdwenen: vrijwillig of onvrijwillig?' Zelfs zij die door een rechtshandeling hun bezit ten onrechte hadden verloren, bijvoorbeeld om zo een concentratiekamp te ontlopen of om vluchtgeld te vergaren, antwoordden gezien de context veelal: 'vrijwillig'. Als antwoord had móeten worden gegeven: 'vrijwillig/onvrijwillig', beide dus. Degenen die 'vrijwillig' invulden hebben het geweten.

De Restitutiecommissie gebruikt deze dubbelzinnige terminologie – niet verwijzend naar enige wetsbepaling – nog steeds en geeft ook geen definitie van dwang.⁵ Bij het antwoord 'onvrijwillig' werd altijd onderzoek gedaan. Het antwoord 'vrijwillig' leidde ertoe dat het NBI lange tijd vrijwel passief bleef omdat gewoon verwacht werd dat belanghebbenden kwamen opdagen. Het juridisch twijfelachtige handelen van de Staat zie ik als optreden van een zaakwaarnemer.⁶ De Staat gedroeg zich zeker in den beginne ook als houder/niet-bezitter.

Dient de Staat wellicht als bezitter beschouwd te worden nu zij zich met onwettelijke trucage tot eigenaar trachtte op te waarden? De Staat kan zich – bezit is feitelijk – mijns inziens niet door haar onrechtmatige interpretatie van het besluit A 6 tot bezitter verheffen.

INVERSIE VAN BEZIT

Werd de Staat wellicht bezitter door zich later steeds meer als zodanig te gedragen? Of door geregeld te pas en te onpas te beweren eigenaar te zijn, zoals de staatssecretaris doet? Hier gaat de regel op van het oude recht⁷ die voor het huidige recht (art. 3:111 BW) ook nog geldt: 'iemand kan de oorzaak en het beginsel van zijn bezit niet veranderen'. Houderschap kan dus nooit overgaan in bezitterschap.⁸

Eerste erfgenaam in de zaak Goudstikker Marei von Saher en haar dochter Charlene von Saher gaven op 6 januari jl. in Den Haag een persconferentie naar aanleiding van het besluit van staatssecretaris Medy van der Laan 202 werken terug te geven.

Martijn Beckman / Hollandse Hoogte

De regering en de Kamer hebben onder internationale druk toegegeven dat het restitutiebeleid te karig is geweest, waardoor het beroep op verjaring onmogelijk werd

De vraag naar het houderschap of bezitterschap van de Staat speelt ook als kunstvoorwerpen door buitenlandse regeringen worden afgestaan. Toen bijvoorbeeld de Koenigs-collectie uit de Oekraïne was vrijgegeven, werd zij in aanwezigheid van de minister-president in Boijmans getoond. De regering achtte zich eigenaar. Op welke titel vorderde de regering de schilderijen terug? Volgens het recht van de Oekraïne, die zich eigenaar achtte van de Koenigs-collectie (oorlogsbuit), kunnen schilderijen slechts gerecupereerd worden door regeringen en niet door individuen. De regering trad zo bezien op voor wie het moge aangaan, dat kan uiteindelijk de Staat zijn (als op basis van artikel 13 E.133 sprake is van vijandelijk vermogen), maar vooral rechthebbenden.

Als er sprake is van houderschap zijn twee bepalingen van belang. Artikel 3:307 lid 1 BW bepaalt dat een vordering tot een geven verjaart door verloop van vijf jaren waarop de vordering opeisbaar is geworden, maar in elk geval – aldus lid 2 – na twintig jaar na aanvang van de dag volgende op die waartegen de opeising door de schuldeiser op zijn vroegst mogelijk was. Als deze bepaling al van toepassing is – waarover ik alleen al vanwege het woord ‘mogelijk’ de grootst denkbare aarzeling heb⁹ – dan volgt uit artikel 3:321 lid 1 sub c BW dat de verjaringstermijn wordt verlengd tussen een bewindvoerder en de rechthebbende. De grond van verlenging duurt krachtens lid 2 voort tot de eindafrekening is gesloten. Aan zulk een eindafrekening is de Staat nooit toegekomen. Daar komt bij dat gezien het gemanipuleer met A 6 (artikel 321 lid 1 sub f) wel eens van

toepassing kan zijn nu de Staat opzettelijk het bestaan van de verplichting tot afgifte verborgen heeft gehouden. De Staat afficheert zich voortdurend als rechthebbende.

GRENZEN AAN VERJARING

Als de Staat bezitter is, dan nog is de positie van gedeposeerden naar moderne opvattingen niet kansloos. In de asbest-zaken (zie HR, NJ 2000, 430, 431) werd reeds onder het recht van vóór 1992, aangenomen dat de extinctieve verjaringstermijn diende te worden opgerekt.¹⁰ Wie eerst nu ontdekt dat hij in 1970 ten onrechte aan asbest is blootgesteld, is nog steeds ontvankelijk. En als kunstvoorwerpen, zoals nog regelmatig het geval is, uit Rusland of de Oekraïne teruggevoerd worden, dan kan een gedeposeerde nog altijd betogen: van mij kon toch niet eerder verlangd worden dat ik *ins blaue hinein* met veel kosten ging procederen? Volkenrechtelijk is dit wellicht niet eens mogelijk.

Voorts kan de redelijkheid aan verjaring in de weg staan, nu de Nederlandse regering en de Tweede Kamer eindelijk onder druk

van internationale verklaringen en een aantal verlichte musea die zich van besmette kunst willen ontdoen, hebben moeten toegeven dat het restitutiebeleid te karig is geweest. Gezegd kan worden dat de Staat door deze houding haar recht op verjaring verwerkt heeft.

Met het oog op de restitutie van kunst verdient het arrest van het Straatsburgse Hof van 15 november 2005 onze aandacht.¹¹ Ltd is projectontwikkelaar. Zij was sinds 1975 eigenaar van 23 hectare agrarische grond. Met Bruma Graham was overeengekomen dat deze het land tot 31 december 1983 door zijn vee kon laten begrazen. Graham verzoekt rond 1983 om verlenging van deze overeenkomst. Dit wordt hem geweigerd. Desondanks zet Graham het gebruik van de grond voort en wel van september 1984 tot 1999. Hij laat dit, terwijl Pye op brieven nooit heeft gereageerd, in 1997 registreren overeenkomstig de Land Registration Act 1925. Het House of Lords acht hier sprake van ‘adverse possession’ en bevestigt dat Graham eigenaar van de grond is geworden. Het Europese Hof besliste dat de Engelse wetgeving strijdig is met artikel 1 van het protocol van het EVRM en veroordeelt de Staat tot schadevergoeding.

Uit dit arrest leid ik af dat compensatie voor eigendomsovergang van joods vermogen op de Staat als gevolg van extinctieve verjaring, aangewezen is. Het is toch te gek voor woorden als de Staat, die zich door manipulatie van A 6 in het bezit van kunst heeft gesteld, zich met droge ogen op verjaring zou kunnen beroepen? Voor het Nederlandse recht kan uit dit arrest ook de conclusie worden getrokken dat de verjaringstermijn niet kan zijn verlopen op grond van artikel 6:2 lid 2 BW.

5 Zie hierover in juridische zin J. Eggens’ afscheidscollege [1961] Amsterdam (ook opgenomen in de Eggens-bundel, red. HCFS en J.M. Smits, Overveen/Amsterdam), een betoog dat zonder twijfel ook van groot belang is bij vragen van teruggavebeleid.

6 Hier dient zich een vergelijking aan ontleend aan de wet op de strandvonderij van 1931. Als bijvoorbeeld goederen door een scheepsramp overboord slaan en aanspoelen, dient een door de overheid aangestelde strandvonder de goederen in beheer te nemen. Ook hier is sprake van houderschap. Verschil met zaakwaarneming doet zich hier voor

omdat een strandvonder recht heeft op een vergoeding.

7 Dit betreft de artikelen 591, 592, 1996 en 1997 BW, alsook HR NJ 1954, 189, Sio.

8 Dit zijn brandende kwesties die in de recente literatuur – los van de Goudstikker-zaak – steeds meer aandacht krijgen, zij het van een wel uiterst klein gespecialiseerd juridisch publiek. Zij zijn voor zaken van rechtsherstel primordiaal.

9 Zie in dit verband ook HR 20 januari 2006, NJ 2006, 113, waarin beslist wordt dat de termijn van de vordering tot terugbetaling van een geldlening aan een commanditaire vennootschap voor onbepaalde tijd niet zonder meer aanvangt op de dag

volgend op die waarop de vennootschap wordt ontbonden. Zie ook HR 26 november 2005, NJ 2006, 115, waaruit blijkt dat de Hoge Raad met enige aarzeling verjaring aanneemt.

10 Voor een geval inzake bodemverontreiniging zie het recente arrest van HR 29 maart 2006, RvdW 2006, 309.

11 Appl.no.44 302/02, J.A. Pye (Oxford) Ltd/United Kingdom. A.C. van Schaick doet in NTBR 2006, 10, p. 90 onder de titel ‘Verkrijgende verjaring soms in strijd met artikel 1 E.P. van het EVRM’ hiervan verslag; zie ook J.M. Milo, EHRC 2006/1 (J.A. Pye, Oxford).

WELKE RECHTER?

Individueen kunnen krachtens artikel 19 van het besluit E.100 slechts recuperatie verkrijgen door adiëring van het beheersinstituut met uitsluiting van de gewone rechter. Het Hof Den Haag is sinds 1976 de wettelijke opvolger van het NBI. De beheersbevoegdheid en de rechtsprekende bevoegdheid van het NBI strekken zich krachtens art. 23 A.100 uit tot vorderingen en verzoeken tot behandeling waarvan de Raad van het Rechtsherstel, met zijn vier afdelingen waaronder de afdeling rechtspraak, bevoegd is. Een van de bevoegdheden is rechtsbetrekkingen nietig of gedeeltelijk nietig te verklaren, gewijzigd vast te stellen of daarvan, als zij onbepaald zijn, de inhoud te bepalen, indien

- a deze rechtsbetrekkingen bestaan tussen personen, waarvan ten minste één ingezetene van het Koninkrijk is, of deze rechtsbetrekkingen tot voorwerp hebben een zaak of een recht, zich binnen het Koninkrijk bevindende, en daarnaevens
- b naar het oordeel van de Raad het achterwege laten van zodanig ingrijpen in verband met de bijzondere omstandigheden onredelijk ware.'

Als een belanghebbende, zoals de in New York wonende kleindochter van Goudstikker, haar recht wil doen gelden op schilderijen als deze zich in Rusland bevinden en slechts door de Staat kunnen worden gerecupereerd, is het NBI dan bevoegd? Is de Afdeling Rechtspraak van het NBI bevoegd wanneer iemand op grond van A6 betoogt dat het NBI zich ten onrechte in het bezit heeft gesteld van vermogen omdat er van vijandelijk vermogen geen sprake is? Mag het NBI zich in dit geval, wanneer zo'n zaak voor de gewone rechter wordt gebracht, beroepen op onbevoegdheid in de zin van het eerste lid van artikel 19 van het besluit E.100? Dit soort vragen speelde in de Goudstikker-zaak. De erven kregen nul op het rekest. Het Hof Den Haag achtte zich bij arrest van 16 december 1999 onbevoegd en sprak niet-ontvankelijkheid uit. Onbevoegd, omdat de Restitutiecommissie – die onder internationale druk in 2001 werd ingesteld – en de staatssecretaris niet als organen van het NBI beschouwd mochten worden; niet-ontvankelijkheid, omdat verjaring was ingetreden.

B.J. Asscher, de voorzitter van de Restitutiecommissie, achtte dit arrest krakkemikkig en minister Donner van Justitie had hiermee om een andere reden moeite: hoe een arrest dat in gewijsde is gegaan te passeren? Mij steekt de overweging van het hof dat het inschakelen van advocaten voor rekening van partijen komt. Dit moge waar zijn voor normale procedures, waar de regel geldt: 'de rechter spreekt recht zonder aanzien des persoons, maar wel met aanzien van de advocaat', maar niet in zaken van recuperatie van oorlogskunst. De verwarring was na de oorlog zo groot dat talloze belanghebbenden foute beslissingen namen, zowel bij de keuze van hun advocaten als bij dadingen. De Goudstikker-zaak vormt hiervan niet het enige

schoolvoorbeeld. Gelukkig zijn de gevolgen door het besluit van de Restitutiecommissie thans enigszins rechtgetrokken. Maar er wachten nog veel meer grote zaken.

Het is nu onduidelijk tot wie gedupeerden zich moeten wenden. De staatssecretaris verwijst geregeld naar de gewone rechter, als vorderingen door de Restitutiecommissie worden afgewezen. Maar of die rechter bevoegd is, weten wij in heel veel gevallen nu juist niet. Belanghebbenden dreigen eindeloos kosten te maken, om dan het bos in gestuurd te worden door een rechter die zich onbevoegd verklaart.

Ik kan belanghebbende voorlopig ietwat op weg helpen al blijft ook dit ongewis: zij kunnen zich overeenkomstig artikel 19 van

Achterzijde schilderij

*De verwarring na
de oorlog was zo
groot dat talloze
belanghebbenden foute
beslissingen namen,
bij de keuze van hun
advocaten en bij
dadingen*

E. 100 tot de gewone rechter wenden, zij het (zie lid 3) dat de Staat voor alle andere weren een beroep op onbevoegdheid kan doen. Zulk een beroep acht ik echter misbruik van procesrecht, nu de staatssecretaris voortdurend naar de gewone rechter verwijst.

HUIDIG RECHT TOEPASSEN

Zaak is het dat het parlement de bevoegdheid van de rechter inzake rechtsherstel verduidelijkt. Ik stel voor dat verzoeken tot restitutie kunnen worden gericht tot de regering, die zich moet laten adviseren door de Restitutiecommissie. Het instellingsbesluit van de Restitutiecommissie dient herschreven te worden. De commissie dient niet louter beleidsadviezen te geven maar met meer nadruk te adviseren over juridische vragen die daarvan niet los gedacht kunnen worden. Bij afwijzing, en ook als belanghebbenden de commissie om welke reden dan ook willen passeren, kunnen zij zich wenden tot de gewone rechter, die volgens de toen en thans geldende regels van privaatrecht dient te oordelen.

Het thans door de wet aangewezen Hof Den Haag als opvolger van de afdeling herstelrechtspraak heeft geen specifieke kennis – wie heeft deze nog wel? De gewone rechter zou met deze materie geen moeite hoeven te hebben, mede omdat de maker van de Londense besluiten, Eggens, in bijvoorbeeld artikel 23 van het besluit E. 100 en daarin niet alleen, zijn tijd ver vooruit was. Zijn zicht op het recht heeft bij het totstandkomen van het BW in 1992 en bij de hantering van het recht een belangrijke rol gespeeld.

Bij de rechtshersteltzaken dient bovendien cassatierechtspraak te worden ingesteld, wil Nederland kunnen spreken van een *due process* en wil het geen klachten krijgen bij het

mensenrechtshof in Straatsburg. Men onderschatte het belang van cassatie niet. De Hoge Raad zal met name kritisch dienen te kijken naar de vrijwilligheid; een ander zicht op het wilsbegrip is immers een van de hoekstenen van de jurisprudentie van de Hoge Raad sinds 1970. Anders dan in Frankrijk, waar rechter en literatuur een belangrijke bijdrage leverden aan het rechtsherstel, wordt de herstelrechtspraak in reguliere Nederlandse vakbladen nauwelijks besproken; de kans hierop wordt bepaald groter wanneer ook in hoogste instantie recht wordt gesproken.

Ik acht de kans levensgroot dat de rechtsopvattingen van het normale rechtsverkeer niet blijken te sporen met die van de Raad van het rechtsherstel, de staatssecretaris en soms ook de Restitutiecommissie. De afwijzing door de Restitutiecommissie van de gedachte dat er bij de dading inzake de Miedl-collectie dwang in het spel was, zou bij de Hoge Raad geen genade gevonden hebben, althans heel anders worden gemotiveerd.

Ten slotte zou het een goede zaak zijn als de beslissingen van de staatssecretaris door de bestuursrechter kunnen worden getoetst. Het zijn loutere beleidsbeslissingen en niet, zoals de staatssecretaris steeds volhoudt, besluiten van privaatrechtelijke aard die geen toegang tot de bestuursrechter zouden rechtvaardigen.

Mijns inziens dient de rechter in de verhouding Staat/gedeposeerde rechtsopvattingen van nu toe te passen op feiten uit het verleden. Anders ligt dit echter als het gaat om de positie van derdenverkrijgers, omdat dan verkeersbelangen een rol gaan spelen. Anders uitgedrukt: ook in het overgangsrecht speelt de relativiteit van de verhoudingen een belangrijke rol.¹²

SPOEDIGE WETGEVING GEWENST

Minister Lieftinck wenste slechts één ding: ‘Nederland moet herrijzen. De economie gaat voor.’ Latere generaties dachten: laten wij die oorlog maar vergeten. Dit is natuurlijk onjuist als dit ten koste gaat van gedeposeerden, toch hebben velen tot aan het einde van de twintigste eeuw te goeder trouw gemeend dat die benadering juist was. Nu weten wij beter.

Het is de harde plicht van de regering daaraan conclusies te verbinden en vragen rond de competentie van de rechter en het NBI en zijn rechtsopvolger waterdicht te regelen, en wel op zeer korte termijn. Ook bij belastingwetten is dit mogelijk: een vorm van rechtsherstel dat in Straatsburg kan worden afgedwongen, terwijl het uitblijven daarvan zelfs een onrechtmatige daad kan opleveren. ●

12 Deze zienswijze voegt zich uitstekend bij die van O.A. Haazen: ‘Typisch overgangsrechtelijke overwegingen zoals de rechtszekerheid, *litis finiri* opoortet en het floodgatesargument, moeten in de eerste plaats in het overgangsrecht een rol spelen.’ O.A. Haazen, *Algemeen Deel van het rechterlijk overgangsrecht*, diss. Tilburg 2001, p. 510.

Eric Meyer van Gelderen

Welke boeken lezen advocaten eigenlijk buiten de juridische literatuur, dls ze dan nog lezen? Zien ze graag opera, bezoeken ze bioscopen, concerten, galleries? Gaan ze naar toneel? En wat betekent die cultuur voor hen en, misschien, voor hun werk? Eric Meyer van Gelderen (32) verhuisde met zijn vrouw naar Hollywood, Californië. Hij verruilde een loopbaan bij De Brauw Blackstone Westbroek in Amsterdam in het intellectueel eigendoms- en entertainmentrecht, voor de 'echte' entertainmentwereld: hij acteert in films, televisieseries en reclame.

Jan Pieter Nepveu
journalist

Figureren in Hollywood heeft zonnige kanten, zoals hier op de set van de tv-serie CSI: Crime Scene Investigation. Maar figureren is ook in het holst van de nacht voor dood liggen in de modder, rillend van de kou. Verder is het in Hollywood vooral hard werken en vroeg opstaan. Op de set worden lange dagen gemaakt, voornamelijk gevuld met wachten.

'Hollywood, here I come'

“Liefde voor acteren en entertainment heeft altijd in mij gezeten. Het is leuk om andere mensen te spelen en dingen te doen die je in het echt nooit zou doen. Deze voorliefde loopt als een rode draad door mijn leven. Zo had ik vóór mijn rechtenstudie aan de VU al een jaar toneel gestudeerd in de Verenigde Staten, aan de University of Oregon. En ook tijdens mijn LL.M. (Master of Laws) op Harvard Law School heb ik – naast de studie entertainmentrecht – geacteerd bij het lokale studententoneel.

Gezien mijn liefde voor entertainment was het niet verwonderlijk dat ik terechtkwam in een intellectuele eigendoms-/entertainmentpraktijk. De praktische kanten hebben mij lang geboeid. In de advocatuur heb ik mijn creativiteit en acteertalent zo goed mogelijk gebruikt. Van tijd tot tijd kwamen die goed van pas want in de rechtszaal heb ik de meest dramatische scènes gespeeld.

Maar uiteindelijk miste ik de creativiteit van continu acteren en trok ik meer direct naar de entertainmentindustrie. Dat verlangen kwam met name boven toen in Amsterdam twee Hollywood-films werden opgenomen: 'Ocean's Twelve' en 'Deuce Bigalow: European Gigolo'. Ik had daar erg graag aan meegewerkt.

En zo gebeurde het dat ik in januari 2005 een heel kantoor – met omzeiling van de spambeveiliging – de e-mail 'Life is like a box of chocolates' stuurde. De strekking ervan – het volgen van mijn droom: Hollywood, here I come – leidde tot verbazing en enthousiasme. Een enkeling denkt nog steeds dat het een grap is.

Natuurlijk was het een raar gevoel om na zes jaar te stoppen met een goede, vaste baan als advocaat. Ik heb geen spijt van mijn tijd

in de advocatuur, waar ik met geweldige collega's heb samengewerkt. Maar ik heb ook geen spijt van mijn keuze. Ik ben nu zes maanden bezig als acteur en ben nog even enthousiast. Ik gebruik hier overigens de artiestennaam 'Eric Meyer' (mijn achternaam 'Van Gelderen' werd sowieso in de Verenigde Staten vrijwel nooit goed gespeld).

Ik ben als acteur wellicht nog meer gedreven dan als advocaat. Ik ben letterlijk zeven dagen per week bezig met acteren. Er is elke dag wel iets: (kleine) rollen spelen, acteerlessen volgen (net als in de advocatuur moet je altijd blijven leren), netwerken (feestjes), telefonisch of online zoeken naar werk, audities doen. Ik heb veel dingen geleerd die ik anders nooit zou hebben geleerd. Zo heb ik voor twee speelfilms militaire training gehad van een echte *drill* sergeant (sir, yes sir!).

Mijn ervaringen als advocaat kan ik vooral in de serieuzere rollen goed gebruiken, of het nou is als advocaat, dokter of Wallstreet-broker: deze rollen zijn voor mij weggelegd.

Ik heb sprekende rollen in een film over Rembrandt (ik speel Rembrandt) en in een horrorfilm. Verder ben ik figurant en speel ik kleine rollen in zo'n tien andere films en een aantal televisieseries, waaronder recent 'CSI', 'Desperate Housewives' en '24'. Tijdens de pauzes wissel ik ervaringen uit met ervaren acteurs. Ik heb bekende acteurs op en buiten de set ontmoet – een lolletje trappen met George Clooney! Flirten met Susan Sarandon! Dat zijn toch leuke dingen.

Figurant is hier overigens geen vies woord. Zelfs Brad Pitt is begonnen als figurant. Het is een goede manier om ervaring op de set te krijgen en mensen te leren kennen. Bovendien kunnen

Eric Meyer (links) op de set van de horrorfilm 'Real Horror': 'Natuurlijk was het raar om na zes jaar te stoppen met een goede, vaste baan als advocaat, een enkeling denkt nog steeds dat het een grap is.'

figurantenrollen worden opgewaardeerd tot sprekende rollen, waarmee je veel meer verdient.

Natuurlijk is acteren niet alleen plezier. Het is hard werken, ik maak lange dagen en moet vrijwel altijd erg vroeg opstaan. Doorgaans moet ik tussen vijf en zes uur 's ochtends op de set zijn. Verder moet iedere acteur, van figurant tot hoofdrolspeler, lang wachten. Acteren in een scène doe je een paar uur per dag, de rest van de dag blijf je tot er weer wat van je verlangd wordt.

Soms zijn er, los van vele afwijzingen, ook dieptepunten in het werk. Zo had ik vol

enthousiasme auditie gedaan voor de Clint Eastwood-film 'Red Sun Black Sand', een oorlogsfilm die zich afspeelt in 1944, en ik werd uitgekozen. Het werd afzien. Ik heb met Amerikanen en Japanners twaalf uur lang – tot vier uur 's nachts – gekleed in een dun pilotenkostuum in de bergen gestaan, in de kou, wind en stromende regen. Omdat ik werd doodgeschoten, moest ik bovendien in de modder blijven liggen.

Niettemin blijft het opwindend en afwisselend werk. Elke week, elke dag brengt verrassingen. Beroemd worden hoeft niet. Het acteren zelf vind ik fantastisch. Er zijn veel acteurs die goed geld verdienen met

kleine rolletjes en commercials, zonder ooit echt beroemd te worden.

Het was een enorme stap, maar ik weet nu hoe het voelt om bezig te zijn met een echte passie. En of ik ooit weer terugkeer naar de advocatuur? Ik zeg nooit nooit. Misschien gaat het acteren ooit vervelen, of krijg ik genoeg van deze schijnwereld vol mooie dames, dat ik toch weer in de advocatuur beland.

”

Floris' mooiste tekeningen

De tekeningen van Floris Tilanus voor het *Advocatenblad* zijn gebundeld in een fraai verzorgd boek (18x 8cm).

Honderd prachtbeelden voor slechts € 19,95.

Bestelformulier

Naam:	Titel:	M/V
Organisatie:		
Adres:		privé/zakelijk
Postcode:		Plaats:
Telefoon:		
E-mailadres:		
Handtekening:		Datum:

Vul het formulier in en fax dit naar: Reed Business Information: (070) 441 59 24

Reed Business Information bv, legt gegevens vast voor de uitvoering van de (abonnements)overeenkomst. Deze gegevens kunnen worden gebruikt om u te informeren over voor u relevante producten en diensten van Reed Business Information bv, haar groepsmaatschappijen en zorgvuldig geselecteerde derden. Uw emailadres wordt alleen gebruikt om u te informeren over gelijksoortige producten en diensten van Reed Business Information bv en haar groepsmaatschappijen. Als u geen prijs stelt op deze informatie, per post of via email, dan kunt u dit schriftelijk doorgeven aan: Reed Business Information bv, t.a.v. Adresregistratie, Postbus 808, 7000 AV Doetinchem

 Reed Business Information

Per 1 mei 2006 is Marleen Watté-Bollen na jarenlange ervaring achtereenvolgens in het Luxemburgse bedrijfsleven (juridisch directeur ABN AMRO Bank (Luxembourg) S.A. en MeesPierson (Luxembourg) S.A.) en de advocatuur (een gerenommeerd lokaal kantoor) een eigen advocatenkantoor begonnen.

Zij begeleidt en adviseert buitenlandse en Luxemburgse bedrijven en hun advocaten op het gebied van arbeidsrecht, vennootschaps- en beleggingsfondsenrecht, commercieel en civiel recht, bank- en financieel recht en voert civiele en commerciële procedures.

Cabinet d'avocat Marleen Watté-Bollen
37, Val St-André
L-1128 Luxembourg
tel: 00 352 250 750 353
fax: 00 352 250 750 222
gsm: 00 352 021 18 00 65
email: marleen.watte@avocats-watte.lu
website: www.avocats-watte.lu

Hollandse nuchterheid in Luxemburg!

FIF 33

RECHERCHE- EN INFORMATIEBUREAU

Voor bedrijven, particulieren en advocatuur

- Onrechtmatig ziekteverzuim
- Alimentatiezaken
- Controle werkzaamheden
- Handelsinformatie
- Fraude / Bedrijfsdiefstal
- Privé-onderzoeken

010 - 477 33 22 www.fif33.nl

Goedgekeurd door Min. van Justitie POB 238
Heemraadssingel 186 • 3021 DM Rotterdam
Fax: 010 - 477 08 30 • e-mail: info@fif33.nl

TOGA

— atelier —
Schout & Katsantonis

www.toga.net

- Rijsleverancier
- Toga's op maat van eerste kwaliteit stof
- Korte levertijd
- Bef cadeau bij bestelling toga

Industrieweg 51
Tel. 010 - 245 07 66

3044 AS Rotterdam
Fax 010 - 245 07 67

RECHTER JAN VAN DER DOES

De ontneming door mr. Stapel

Zoals een verhaal nooit getrouw de werkelijkheid weergeeft, maar hooguit een gestileerde versie, zo heeft een rechtszitting weliswaar banden met het werkelijke leven, maar valt zij niet met dat leven samen. Het leven is er gefileerd en teruggebracht tot de bestanddelen van een dagvaarding. Daarmee levert de weergave ter zitting in wezen een gefingeerde werkelijkheid op. Het is niet onwaar, maar het is niet alles.

Is dit een probleem? Nee. Het gaat goed zolang de spelers in het ritueel de spanning voor ogen houden. De waarheidsvinding is gericht op heling van de inbreuk op de rechtsorde, en niet op geschiedschrijving. Als een advocaat een cliënt meedeelt dat een bepaald argument, hoewel waar, niet relevant is voor de procedure, dan is hij deelnemer aan deze fictie. Tot zover geen problemen. Maar soms gaat het verder en zijn de dingen niet wat ze zijn. Dat is gemakkelijker gezegd dan geaccepteerd.

Het oprollen van een cocaïne lijn tussen Curaçao en Nederland vormde het sluitstuk van een jarenlang politieonderzoek waarbij zeer minutieus alle handelingen in kaart waren gebracht. Er was eindeloos geobserveerd en gefotografeerd en afgeluisterd. Urenlange telefoontaps waren op cd's veiliggesteld, waarbij in de gesprekken de cocaïne stevast met het woord 'bananen' werd aangeduid.

Toen volgden de aanhoudingen. Het was een gecoördineerde actie op diverse internationale luchthavens. De koeriers waren nog in het bezit van de verdovende middelen. De hoofdverdachte werd van zijn bed gelicht. Een hopeloze zaak voor de verdediging, zo leek het, maar niet voor mr. Bart Jan Stapel. Hij stond de hoofdverdachte bij.

Een banaan is een banaan, zo was de leidraad van zijn betoog, en als de koeriers in het bezit waren van cocaïne, dan hadden zij buiten medeweten van zijn cliënt er een handeltje bij gehad. Trouwens, het Papiamento is een schrale taal, een mengelmoes. Niets is wat het lijkt. Over het woord 'banaan' kan ook in het Papiaments weliswaar geen twijfel bestaan, maar over veel andere woorden wel. En als de telefoontaps maar opnieuw worden vertaald, door deskundigen dit keer, dan zal blijken dat de afspraken met de koeriers betrekking hadden op bonafide handel. En uiteraard dienden de koeriers als getuigen te worden gehoord.

In de beslotenheid van de raadkamer bestond een zekere lacherigheid over de kwestie van de bananen, en flauwe grappen waren niet van de lucht. 'Nog maar even geen banaan, ik moet nog werken.'

Niemand wilde echter uitglijden over de zaak, beducht voor het virus van de tunnelvisie, zodat de rechter-commissaris, in gezelschap

Ceci n'est pas une pipe.

illustratie: Floris Tilanus

van mr. Stapel, diverse hoofdsteden bezocht, om de aldaar gedetineerde koeriers te horen.

Ruim een jaar later werd de zaak eindelijk inhoudelijk behandeld. De telefoongesprekken waren opnieuw vertaald, waarbij de banaan het had gehouden, maar andere woorden waren vervangen. De strekking van de gesprekken was dezelfde gebleven. Alle getuigen hadden een beroep gedaan op hun zwijgrecht, de exercitie van de rechter-commissaris was zonder enig resultaat. Er volgde een veroordeling met een flinke straf. Het hoger beroep voor het Hof leverde een herhaling van zetten op.

Twee jaar lang had mr. Stapel een gevecht geleverd om te bewerkstelligen dat zijn fictie, banaan is banaan, tot waarheid zou worden bestempeld, het had niets opgeleverd. Hoewel... niets opgeleverd, aan de lunchtafel van de rechtbank waren de flauwe grappen ongemerkt overgegaan in cynismen. De declarabele uren van mr. Stapel werden ruwweg geschat en men kwam tot de vaststelling dat, voordat de officier hiertoe de kans kreeg, de verdediging reeds tot ontneming was overgegaan.

Ook dat was fictie, maar opgedist met zo een diepe zucht, dat het voelde als werkelijkheid. ●

ADVOCATEN EN LETSEL CASH

Over het artikel 'Onbekende advocaten declareren uren bij LetselCash' in het vorige nummer van het *Advocatenblad* (21 april 2006, p. 262) schrijft de deken in Assen:

Het is onjuist dat Verkruijsen advocaten in Assen in het *Vademecum Advocatuur Personen* niet voorkomt. Mr. Verkruijsen is advocaat

in Amsterdam en staat daar vermeld. Twee medewerkers van het kantoor, mevr. mr. I.S. Malingré-de Groot en mevr. mr. S.J. Weening staan beiden in het *Vademecum* vermeld als werkende bij Verkruijsen advocaten in Assen.

Het is mij bekend dat Verkruijsen advocaten en Van Driel en Nienhuis twee verschil-

lende kantoren zijn, waarbij de advocaten van Van Driel en Nienhuis wel procedures voeren, en dus als procesadvocaat en of procureur optreden voor Verkruijsen advocaten.

(M.G. Doornbos, deken te Assen)

EVALUATIE WET VEREVENING PENSIOENRECHTEN BIJ SCHEIDING (WET VPS)

In *Advocatenblad* 2006-6 verwijst Jooske Lambach in 'Pensioenverevening no steeds geen gesneden koek' (p. 288-291) naar een ambtelijke evaluatie van de wet die nog zal plaatsvinden. Vooruitlopend hierop heeft Interpolis het CompetenceCentre for Pension Research (CPP) van de Universiteit van Tilburg, samen met Akkermans & Partners Pensioen Juristen en Gommer & Partners Pensioen Advocaten, gevraagd om de Wet VPS te evalueren. Hier zijn de belangrijkste¹ conclusies en aanbevelingen van de Commissie die het onderzoek deed.²

Linda Evers en Margreet van der Veen³

Om de rechtsgelijkheid en de rechtszekerheid van de niet-werkende partner te bevorderen, heeft de wetgever de verdeling van pensioenrechten in de wet verankerd. Zo moest in de wet onder meer duidelijk worden vermeld welke soorten aanspraken moeten worden verevend, op welk moment er dient te worden verrekend en op welke wijze de pensioenrechten na echtscheiding moeten worden verdeeld. Als gevolg hiervan zijn voor de verdeling van de pensioenrechten in de Wet VPS twee methoden van verdeling opgenomen, namelijk de (standaard)verevening

van pensioenrechten en de conversie.

Hoewel beide methoden goed toepasbaar zijn voor de verdeling van pensioenrechten, is in de Wet VPS als standaardmethode gekozen voor verevening. Dit ondanks het feit dat de wetgever verwachtte dat veel echtelieden de voorkeur zouden geven aan conversie.

De voornaamste reden van de wetgever om te kiezen voor verevening was, dat dan geen (ingewikkelde) actuariële berekeningen hoefden te worden vervaardigd. Bovendien kon een actuariële berekening door leeftijdsverschillen tot onevenredige resultaten leiden.

Jooske Lambach constateert dat de uitvoeringslasten voor pensioenfondsen en verzekeraars aanzienlijk zijn. Deze lasten worden onder meer gevormd door onduidelijke afspraken tussen de echtelieden en de communicatie van deze afspraken richting de pensioenuitvoerder. Doordat de wensen van partijen niet eenduidig worden vastgelegd in een echtscheidingsconvenant of bij huwelijkse voorwaarden, kan dit voor de pensioenuitvoerder tot praktische problemen leiden. Dit is slechts een van de vele (knelpunten) die de Commissie heeft onderzocht en geconstateerd en waarvoor zij aanbevelingen heeft gedaan tot verbetering van de Wet VPS.

DOELSTELLINGEN GEHAALD

De eerste doelstelling van de Wet VPS is het verzekeren van een oudedagsvoorziening na echtscheiding voor de niet-werkende partner. De Commissie is van mening dat deze doelstelling is gerealiseerd. De Wet VPS geeft immers de vereveningsgerechtigde recht op het deel van het opgebouwde ouderdoms-

pensioen ongeacht het huwelijksgoederenregime. Uit een door de Commissie uitgevoerde enquête onder de ruim 700 leden van de Vereniging van Familierecht Advocaten en Scheidingsbemiddelaars⁴, is bovendien gebleken dat er in vrijwel alle gevallen een vorm van verdeling van pensioenrechten plaatsvindt.

De tweede doelstelling is het simplificeren van de pensioenverdeling zoals bedoeld door de Hoge Raad in het Boon/Van Loon-arrest. Ook deze doelstelling is naar mening van de Commissie gerealiseerd. Voor toepassing van de standaardverevening zijn immers geen berekeningen van de pensioenuitvoerder nodig en is een eenvoudige mededeling van de scheiding aan de pensioenuitvoerder voldoende. Uit onderzoek⁵ blijkt dat in 91 procent van de echtscheidingsgevallen wordt gekozen voor de standaardmethode.

De derde doelstelling betreft de ontlasting van de rechtspraktijk, die eveneens blijkt te zijn gerealiseerd. Nu in nagenoeg alle gevallen wordt gekozen voor toepassing van de standaardverevening, is er relatief weinig rechtspraak over de toepassing van de Wet VPS.

De Commissie ziet geen reden om de wet geheel te veranderen. Op een aantal punten zijn volgens de Commissie wijzigingsvoorstellen wel noodzakelijk.

TOEPASSING VPS OP PREMIEREGELING

Als eerste knelpunt heeft de Commissie geconstateerd dat de Wet VPS uitgaat van pensioenrechten die zijn opgebouwd in een salaris-/diensttijdregeling. De Wet VPS lijkt

derhalve geen rekening te houden met pensioenregelingen die (deels) gefinancierd worden met een beschikbare premie. Dit is ook logisch, daar ten tijde van de totstandkoming van de Wet VPS de beschikbarepremieregeling een nagenoeg onbekend fenomeen was. Aangezien de beschikbarepremieregeling de laatste jaren meer en meer voorkomt, levert dit in de uitvoering van de Wet VPS steeds meer problemen op.

De Commissie onderschrijft de algemene opvatting in de literatuur en in de praktijk dat de Wet VPS ook van toepassing is op beschikbarepremieregelingen. Echter, de wetgever zou er goed aan doen om de Wet VPS op dit punt aan te passen en tegelijkertijd – eventueel in een uitvoeringsregeling – aan te geven hoe uitvoerders de wet op dit punt toe moeten passen. De huidige rechtspraktijk kan daarbij leidraad zijn.

De algemene opvatting is dat analoge toepassing van de Wet VPS dient plaats te vinden, aangepast aan het uitgangspunt van een beschikbarepremieregeling. In de Wet VPS is sprake van pensioentermijnen. Aangezien het inherent is aan een beschikbarepremieregeling dat de hoogte van de pensioenaanspraken pas bekend is op de pensioeningangsdatum, dienen op de echtscheidingsdatum ook geen pensioenaanspraken berekend te worden. Afhankelijk van de beschikbarepremieregeling wordt een kapitaal berekend ofwel een aantal participaties. Op de pensioeningangsdatum blijkt dan vervolgens hoe hoog de aanspraken zullen zijn.

IN ÉÉN WET

Het tweede knelpunt heeft betrekking op de verdeling van de verschillende pensioen-soorten bij echtscheiding en de daarmee samenhangende periodes. Nu is het nog zo

dat het nabestaandenpensioen op grond van de Pensioen- en spaarfondsenwet volledig aan de ex-partner toekomt. Hiermee wordt bedoeld hetgeen de pensioengerechtigde aan nabestaandenpensioen heeft opgebouwd vanaf datum indiensttreding tot aan datum van echtscheiding.

De Commissie stelt voor om de bepalingen omtrent de verdeling van pensioenrechten bij echtscheiding in één wet onder te brengen. Hierdoor wordt het begrippenkader geüniformeerd. Aangezien de Wet VPS een bredere werking heeft dan de PSW geeft de Commissie in overweging om alle bepalingen omtrent echtscheiding en pensioen in de Wet VPS op te nemen. De voorkeur van de Commissie gaat er ook naar uit om ook bij verdeling van het nabestaandenpensioen slechts de huwelijksperiode bij verdeling in aanmerking te nemen. Op deze wijze wordt in de verdeling van zowel ouderdoms- als nabestaandenpensioen uniformiteit aangebracht.

SCHEIDING: VAN TAFEL EN BED

De Commissie heeft vervolgens ook aanbevolen om als scheidingsmoment het moment van scheiding van tafel en bed te hanteren. Dit levert uiteindelijk het meest zuivere resultaat op. Door langdurige conflicten tussen de partners kan het jaren duren voor een scheiding definitief wordt uitgesproken. De Commissie acht het onredelijk om deze tussenperiode in de verdeling te betrekken omdat partners uit elkaar zijn vanaf het moment van scheiding van tafel en bed.

CONVERSIE GEEN HOOFDREGEL

Naast de mogelijkheid van standaardverevening is in de Wet VPS eveneens de verdeling van pensioenrechten door middel van conversie opgenomen. Kenmerk van conversie

is dat de ex-partner een eigen aanspraak op pensioen verkrijgt jegens de pensioenuitvoerder. Hoewel dit een voor de hand liggende keuze lijkt, wanneer partijen besluiten te gaan scheiden, is de Commissie echter van mening dat:

- er geen overtuigende argumenten zijn om voor te stellen conversie tot hoofdregel te maken en de huidige standaardverdeling tot uitzondering op de hoofdregel te maken;
- conversie meer dan tot nu toe het geval is onder de aandacht van partijen gebracht moet worden (de voordelen kunnen expliciet worden aangegeven). De advocaat neemt hierbij een centrale plaats in. Partijen zouden in de toekomst uitdrukkelijk moeten verklaren dat ze voor de standaardverevening of voor conversie kiezen;
- pensioenuitvoerders verplicht moeten worden de berekeningen die nodig zijn om tot een beslissing te komen te verstrekken. Voorts moeten zij verplicht worden om mee te werken aan de conversie (geen medische waarborgen);
- de gerechtigde na conversie de keuze moet hebben om de ingangsdatum aan te passen aan de eigen behoefte;
- de vereveningsgerechtigde na conversie het recht moet krijgen om het geconverteerde recht in de eigen pensioenregeling in te brengen.

TWEEJAARSTERMIJN BLIJFT

Wat betreft de reeds door Jooske Lambach aangehaalde tweejaarstermijn voor het melden van de echtscheiding bij de pensioenuitvoerder, acht de Commissie deze termijn redelijk en ziet zij geen reden deze termijn te verlengen. De Commissie kan zich er wel in vinden als de pensioenuitvoerder op verzoek

1 Voor de volledige rapportage verwijzen wij u naar de Universiteit van Tilburg. De rapportage is eveneens te vinden op de site van de Universiteit van Tilburg: www.uvt.nl/faculteiten/frw/ccp/interpolis.

2 Dat het initiatief voor de evaluatie in opdracht van Interpolis min of meer op hetzelfde moment kwam als de voorgenomen ambtelijke evaluatie, berust op louter toeval. Daar de ambtelijke evaluatie zich nog slechts in een beginfase begint,

hoopt de Commissie '10 jaar Wet VPS' met haar onderzoek aan deze evaluatie een bijdrage te kunnen leveren.

3 Mr. B.F.M. Evers is verbonden aan Gommer & Partners Pensioen Advocaten, mr. M.M.A. van der Veeken is verbonden aan Akkermans & Partners Pensioen Juristen en lid van de Commissie '10 jaar Wet VPS'.

4 Van de ruim 700 leden hebben 208 echtscheidingsadvocaten aan het verzoek van de Com-

missie gehoor gegeven en de ingevulde enquête geretourneerd. Elk van deze ruim 200 echtscheidingsadvocaten behandelt gemiddeld bijna 59 echtscheidingszaken per jaar. Met een landelijk totaal van 31.098 (2004) betekent dit dat de ruim 200 advocaten 37% van het totale aantal echtscheidingszaken vertegenwoordigen.

5 Zie de hierboven aangehaalde enquête onder de leden van de Vereniging van Familierecht Advocaten en Scheidingsbemiddelaars.

van zowel de vereveningsplichtige als de vereveningsgerechtigde, tegen een redelijke vergoeding, de vereveningsgerechtigde als nog een rechtstreekse aanspraak verleent.

VOORLICHTING DOOR ADVOCAAT

Jooske Lambach constateert dat er vaak onduidelijkheid bestaat omtrent de wensen van partijen inzake de verdeling van pensioen. Dit leidt vervolgens vaak tot een summier vastlegging van deze wensen, waardoor er ruimte voor interpretatie en dus uitleg voor de pensioenuitvoerder en partijen blijft bestaan. In de rechtspraak zijn echter de lijdelijkheid en beperkte onderzoeksplicht van de pensioenuitvoerder bepaald.

De Commissie is van mening dat het bovenstaande voortvloeit uit een gebrek aan kennis bij partijen. Hier ligt een schone taak voor de bij echtscheiding betrokken advocaten. De Commissie is van mening dat de voorlichtingsverantwoordelijkheid bij de advocaat zou moeten berusten omdat die in de praktijk ten aanzien van de echtelieden doorgaans als eerste aanspreekpunt fungeert. Naast het onderzoeken van de wensen van partijen en de hiermee samenhangende advisering, dient door de advocaat ook de mogelijkheid van conversie en het belang van tijdige melding bij de pensioenuitvoerder nadrukkelijker onder de aandacht van scheidende partijen gebracht te worden.

OPKNAPBEURT

Hoewel de doelstellingen die golden ten tijde van de inwerkingtreding van de Wet VPS zijn gerealiseerd, is de Commissie van mening dat de Wet VPS aan een opknapbeurt toe is, om opnieuw 10 jaar mee te kunnen. Hierbij dient onder meer aandacht te worden besteed aan de beschikbarepremieregeling, pensioensoorten en periodes, het scheidingsmoment, conversie, de tweejaarstermijn, en de verantwoordelijkheid voor de voorlichting.

(advertentie)

kleermakerij sinds 1937

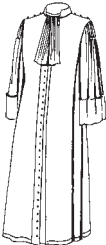
Bernard Poelman

o.a. leverancier van toga's aan het
Internationaal Gerechtshof der Verenigde Naties

Superieure toga's

- op uw maat gemaakt
- leverbaar in wol/terlenka (lichtgewicht)
- of in zuiver wol (ultra-lichtgewicht)
- voldoende beffen in voorraad
- eventueel levering binnen enkele dagen mogelijk

Lange Poten 19
2511 CM 's-Gravenhage
telefoon: (070) 346 17 42
fax: (070) 362 11 70
E-mail: info@bernard-poelman.nl
www.bernard-poelman.nl

lexecon

INTERIM

- * no nonsense
- * rechtstreekse overeenkomst tussen opdrachtgever en interim-jurist
- * lage bemiddelingsvergoeding
- * juridische vakkennis & expertise in interim-search

www.lexecon-interim.nl
020 - 422 22 78
anne-marie.walgemoed@lexecon-interim.nl
robert.luteijn@lexecon-interim.nl

externe

stagebegeleiding

Mr A.C. Oberman heeft besloten haar advocatenpraktijk te verwisselen voor de externe begeleiding en coaching van stagiaires en medewerkers. Als ervaren advocaat wil zij jonge advocaten, naast de opleiding die het kantoor hen biedt, de aandacht geven die het mogelijk maakt een gefundeerde conclusie te bereiken over hun plaats binnen de advocatuur. www.advocatencoaching.nl

Oberman is advocaat sinds 1982 en heeft vóór haar loopbaan in de advocatuur gewerkt bij universiteit, gemeente en in het bedrijfsleven.

Mr A.C. Oberman

externe stagebegeleiding

VAN EEGHENLAAN 12
1071 EM AMSTERDAM

020 673 71 60
FAX 671 21 95
aoberman@xs4all.nl

Voortgezette Stagiaire Opleiding en Permanente Opleiding

In deze rubriek het cursusaanbod in het kader van de Permanente Opleiding (PO) en het cursusaanbod voor de Voortgezette Stagiaire Opleiding (VSO). Per 1 januari 2005 kunnen de door de Orde erkende opleidingsinstellingen naast PO-cursussen tevens VSO-cursussen voor advocaat-stagiaires organiseren.

PERMANENTE OPLEIDING

ARBEIDSRECHT

Werkgeversaansprakelijkheid

18-05-2006 13:30 - 18:00

Plaats Enschede

Doelgroep PO

Niveau **

Instelling RC Opleiding & Training,

tel. 053-4500044

Docent(en) mr. I.H. Vermeeren-Keijzers,

mr. M.B. Vestering

Cursusprijs € 295 exclusief BTW

Opleidingspunten

04 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

04 Totaal

Clubseminar Werkgeversaansprakelijkheid

31-05-2006 14:00 - 18:30

Plaats Rotterdam

Doelgroep PO

Niveau ** Actualiteiten

Instelling KSU Studie,

tel. 020-4496420

Docent(en) mr. P. Meijer, mr. K. Weijers

Cursusprijs € 375 exclusief BTW

Opleidingspunten

04 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

04 Totaal

Nieuwe wetgeving Arbeidsrecht

en Sociale Zekerheidsrecht 2006

01-06-2006 10:00 - 17:00

Plaats Utrecht

Doelgroep PO

Niveau ** Actualiteiten

Instelling Vermande Studiedagen,

tel. 070-3789896

Docent(en) mr. drs. S.B. Bijkerk-

Verbruggen, mr. G.C. Boot, mr. E.L.J.

Bruyninckx, mr. J. Meijer

Cursusprijs € 645 exclusief BTW

Opleidingspunten

05 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

05 Totaal

Actualiteitenmiddag WW en ontslagrecht

01-06-2006 14:00 - 17:30

Plaats Utrecht

Doelgroep PO

Niveau **

Instelling OSR Juridische Opleidingen,

tel. 030-2315314

Docent(en) mr. J.R. Berculo, mr. C.I.

van Gent

Cursusprijs € 295 geen BTW

Opleidingspunten

03 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

03 Totaal

WIA in praktijk

08-06-2006 13:30 - 18:00

Plaats Enschede

Doelgroep PO

Niveau **

Instelling RC Opleiding & Training,

tel. 053-4500044

Docent(en) mr. P. Burger

Cursusprijs € 295 exclusief BTW

Opleidingspunten

04 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

04 Totaal

Tussentijdse wijziging van het arbeidscontract

13-06-2006 09:30 - 16:00

Plaats Bilthoven

Doelgroep PO

Niveau **

Instelling Vermande Studiedagen,

tel. 070-3789896

Docent(en) mr. dr. S.F.H. Jellinghaus, mr.

P.G. Vestering, prof. dr. T. Wilthagen,

prof. mr. W.A. Zondag

Cursusprijs € 645 exclusief BTW

Opleidingspunten

05 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

05 Totaal

Arbeidsrecht & grensvlakken

29-06-2006 10:00 - 17:15

Plaats Hilversum

Doelgroep PO

Niveau **

Instelling Vermande Studiedagen,

tel. 070-3789896

Docent(en) drs. R. Heida, prof. dr. J.J.M.

Jansen, mr. dr. S.F.H. Jellinghaus, mr. E.

van Waaijen

Cursusprijs € 645 exclusief BTW

Opleidingspunten

05 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

05 Totaal

BANK- EN EFFECTENRECHT EN FINANCIERING

Loans & Security

08-06-2006 10:00 - 16:30

22-06-2006 10:00 - 17:45

Plaats Amsterdam

Doelgroep PO

Niveau **

Instelling Academie voor Toegepaste

Rechtswetenschappen,

tel. 0570-751230

Docent(en) mr. A.A. Ahmad LLM, mr. dr.

R.I.V.F. Bertrams, mr. K. Harmsen, prof.

mr. H.L.E. Verhagen, mr. J. Willeumier,

mr. V. de Serière

Cursusprijs € 1.295 exclusief BTW

Opleidingspunten

11 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

11 Totaal

BURGERLIJK (PROCES)RECHT

Actualiteiten civiel recht

07-06-2006 13:00 - 18:00

Plaats Utrecht

Doelgroep PO

Niveau ** Actualiteiten

Instelling Studiecentrum Rechtspleging,

tel. 0575-595300

Docent(en) prof. mr. A.S. Hartkamp, mr.

J.L.R.A. Huydecoper

Cursusprijs € 170 inclusief BTW

Opleidingspunten

03 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

03 Totaal

Actualiteiten Procesrecht

28-06-2006 15:00 - 20:30

Plaats Tilburg

Doelgroep PO

Niveau ** Actualiteiten

Instelling Juridisch PAO- en

Congresbureau UvT,

tel. 013-4662139

Docent(en) mr. L.R. van Harinxma thoe

Slooten

Cursusprijs € 400 geen BTW

Opleidingspunten

04 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

04 Totaal

GEZONDHEIDRECHT

Gelijkheid en recht op zorg

16-06-2006 10:00 - 17:00

Plaats Rotterdam

Doelgroep PO

Niveau ** Actualiteiten

Instelling Nederlands Juristen Comité van

de Mensenrechten,

tel. 071-5277748

Docent(en) mr. drs. dr. M.A.J.M.

Buijsen, dr. G. van Donselaar, mr. G.J.

Hamilton, mr. dr. H.E.G.M. Hermans,

prof. mr. F. van Hoof, dr. A. Kant, drs.

M.H. Meijerink, prof. mr. M.R. Mok,

dr. R. Pieterman, prof. dr. S.J.G. van

Wijnbergen

Cursusprijs € 275 geen BTW

Opleidingspunten

05 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

05 Totaal

Inkoop en aanbesteding in de zorg

22-06-2006 09:30 - 17:00

Plaats Rotterdam

Doelgroep PO

Niveau ***

Instelling Elsevier Congressen,

tel. 070-4415745

Docent(en) mr. M.J.J.M. Essers, mr.

M. van der Heijden, mr. dr. H.E.G.M.

Hermans, G.H. Walhof MBA

Cursusprijs € 895 exclusief BTW

Opleidingspunten

02 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

03 Management/Organisatie

05 Totaal

HUURRECHT

Huurrecht

15-06-2006 10:00 - 19:00

16-06-2006 09:00 - 16:00

Plaats Utrecht

Doelgroep PO

Niveau **

Instelling Studiecentrum Rechtspleging,

tel. 0575-595300

Docent(en) mr. Y.A.M. Jacobs, mr. J.K.

Six-Hummel

Cursusprijs € 1.000 inclusief BTW

Opleidingspunten

12 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

12 Totaal

Het niveau van de opleidingen is als volgt weergegeven:

* Basisniveau (doorgaans minder dan 1 jaar ervaring in het betreffende vakgebied; weinig tot geen voorkennis aanwezig).

** Verdiepingsniveau (doorgaans meer dan 1 jaar ervaring in het betreffende vakgebied; basiskennis aanwezig en gerichte praktijkervaring vereist).

*** Specialisatieniveau (doorgaans meer dan 3 jaar ervaring in het betreffende vakgebied; hoog kennisniveau aanwezig en gerichte praktijkervaring vereist).

ONDERNEMINGSRECHT

OO&R-congres De nieuwe Wet Marktmissbruik

05-07-2006 13:00 - 17:00
Plaats Amsterdam
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling CPO Radboud Universiteit Nijmegen,
tel. 024-3612022
Docent(en) prof. mr. M.W. den Boogert, mr. dr. D.R. Doorenbos, prof. mr. S.C.J.J. Kortmann, P.M. Koster RA, mr. J.H.M. Willems, mr. J. Wortel
Cursusprijs € 310 geen BTW
Opleidingspunten
03 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
03 Totaal

OVERIGE RECHTSGEBIEDEN

Symposium Vrijheid van godsdienst: publiek of privé?

15-05-2006 14:30 - 17:00
Plaats Amsterdam
Doelgroep PO
Niveau * Actualiteiten
Instelling VU Law Academy,
tel. 020-5986255
Docent(en) dr. C. van der Broeke, mr. dr. A.P.H. Meijers, prof. mr. B.P. Vermeulen
Cursusprijs € 30 geen BTW
Opleidingspunten
02 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
02 Totaal

PensioenKaravaan voor Advocaten

16-05-2006 07:30 - 10:00
Plaats Amsterdam
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Akkermans & Partners
Cognitief,
tel. 013-5427400
Docent(en) mr. B.F.M. Evers, mr. J.T. Gommer, mr. H.M.J. van den Hurk, mr. F.H.M. Reuling
Cursusprijs € 195 exclusief BTW
Opleidingspunten
02 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
02 Totaal

PensioenKaravaan voor Advocaten

17-05-2006 15:15 - 18:00
Plaats Sittard
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Akkermans & Partners
Cognitief,
tel. 013-5427400
Docent(en) mr. B.F.M. Evers, mr. J.T. Gommer, mr. H.M.J. van den Hurk, mr. F.H.M. Reuling
Cursusprijs € 195 exclusief BTW
Opleidingspunten
02 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
02 Totaal

PensioenKaravaan voor Advocaten

23-05-2006 07:30 - 10:00
Plaats Den Haag
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Akkermans & Partners
Cognitief,
tel. 013-5427400
Docent(en) mr. B.F.M. Evers, mr. J.T. Gommer, mr. H.M.J. van den Hurk, mr. F.H.M. Reuling
Cursusprijs € 195 exclusief BTW
Opleidingspunten
02 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
02 Totaal

PensioenKaravaan voor Advocaten

30-05-2006 07:30 - 10:00
Plaats Tilburg
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Akkermans & Partners
Cognitief,
tel. 013-5427400
Docent(en) mr. B.F.M. Evers, mr. J.T. Gommer, mr. H.M.J. van den Hurk, mr. F.H.M. Reuling
Cursusprijs € 195 exclusief BTW
Opleidingspunten
02 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
02 Totaal

PensioenKaravaan voor Advocaten

31-05-2006 07:30 - 10:00
Plaats Deventer
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Akkermans & Partners
Cognitief,
tel. 013-5427400
Docent(en) mr. B.F.M. Evers, mr. J.T. Gommer, mr. H.M.J. van den Hurk, mr. F.H.M. Reuling
Cursusprijs € 195 exclusief BTW
Opleidingspunten
02 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
02 Totaal

PensioenKaravaan voor Advocaten

07-06-2006 15:15 - 18:00
Plaats Utrecht
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Akkermans & Partners
Cognitief,
tel. 013-5427400
Docent(en) mr. B.F.M. Evers, mr. J.T. Gommer, mr. H.M.J. van den Hurk, mr. F.H.M. Reuling
Cursusprijs € 195 exclusief BTW
Opleidingspunten
02 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
02 Totaal

PensioenKaravaan voor Advocaten

13-06-2006 15:15 - 18:00
Plaats Rotterdam
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Akkermans & Partners
Cognitief,

tel. 013-5427400
Docent(en) mr. B.F.M. Evers, mr. J.T. Gommer, mr. H.M.J. van den Hurk, mr. F.H.M. Reuling
Cursusprijs € 195 exclusief BTW
Opleidingspunten
02 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
02 Totaal

PensioenKaravaan voor Advocaten

14-06-2006 15:15 - 18:00
Plaats Assen
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Akkermans & Partners
Cognitief,
tel. 013-5427400
Docent(en) mr. B.F.M. Evers, mr. J.T. Gommer, mr. H.M.J. van den Hurk, mr. F.H.M. Reuling
Cursusprijs € 195 exclusief BTW
Opleidingspunten
02 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
02 Totaal

PERSONEN- EN FAMILIERECHT

Professionele ontmoeting echtscheiding

28-06-2006 09:45 - 17:15
Plaats Utrecht
Doelgroep PO
Niveau ***
Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314
Docent(en) E. ten Hengel, mr. D. Radder, mr. P. Sliepenbeek, mr. M. de Vries
Robbé
Cursusprijs € 585 geen BTW
Opleidingspunten
03 Juridisch
03 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
06 Totaal

SOCIAAL ZEKERHEIDRECHT

Actualiteiten Wet werk en bijstand

01-06-2006 09:45 - 17:15
Plaats Utrecht
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314
Docent(en) R.V. Geerling, mr. E. Klein
Egelink
Cursusprijs € 450 geen BTW
Opleidingspunten
06 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
06 Totaal

STRAF(PROCES)RECHT

Functionaliteit van Jeugdstraffen

27-06-2006 10:00 - 17:00
Plaats Utrecht
Doelgroep PO
Niveau **
Instelling Elsevier Congressen,
tel. 070-4415745
Docent(en) drs. F.M.J.A. Imkamp, mr. G. de Jonge
Cursusprijs € 695 exclusief BTW
Opleidingspunten

03 Juridisch
02 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

Praktijkmiddag Straf(proces)recht Actueel

27-06-2006 13:00 - 17:45
Plaats Amsterdam
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling KSU Studie,
tel. 020-4496420
Docent(en) mr. H.H.M. van Dijk, mr. P.W. van der Kruijs
Cursusprijs € 335 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

Studiedag 'Partnergeweld – signaleren – bespreken – aanpakken en opvangen'

28-06-2006 10:00 - 16:15
Plaats Amsterdam
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Leids Congres Bureau,
tel. 071-5148203
Docent(en) A.S. Advies- en Steunpunt Huiselijk Geweld Groningen, R. Dabekaussen, mr. J. Kouwenhoven, S. Lo Fo Wong, P.R. Politie Regio Noord-Brabant, G. Roethof, prof. dr. C. de Ruiter, drs. E. Scholte, S. Tezcan
Cursusprijs € 295 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

VERZEKERINGSRECHT

Een halfjaar werken met het nieuwe verzekeringsrecht!

13-06-2006 09:30 - 17:15
Plaats Maarssen
Doelgroep PO
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789896
Docent(en) prof. mr. J.G.C. Kamphuisen, mr. D.J. van der Kolk, mr. E.M. van Orsouw, prof. mr. J.G.J. Rinkes
Cursusprijs € 695 geen BTW
Opleidingspunten
06 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
06 Totaal

OVERIGE VAARDIGHEDEN

Aan de slag met Rechtspraak en Wetten.nl

22-06-2006 16:00 - 20:30
Plaats Amsterdam
Doelgroep PO
Niveau *
Instelling KSU Studie,
tel. 020-4496420
Docent(en) mr. P. Federer, mr. H. Kamps
Cursusprijs € 335 exclusief BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
04 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

Personalia

PRAKTIJK NEERGELEGD

Avesaath, mw. mr. M.A.M. Rotterdam 04-02-2006
Bakker, mw. mr. G. Amsterdam 15-02-2006
Berg, mw. mr. F.D. van den Middelburg 08-03-2006
Boertje, mw. mr. B.E. Den Haag 01-02-2006
Brink, mw. mr. drs. W.C.Th. van den Wageningen 30-01-2006
Bijleveld, mr. H.C. Amsterdam 01-02-2006
Dornaar, mr. W.G. Utrecht 01-02-2006
Dumoulin, mr. C.O.M.J. Den Haag 01-01-2006
Elzinga, mr. A.G. Dalfsen 31-01-2006
Gouweloos, mw. mr. D.M. Amsterdam 01-02-2006
Gremmen, mw. mr. A. Amsterdam 01-02-2006
Groenendijk, mr. M.N. Rotterdam 01-02-2006
Groot, mr. R. de Amsterdam 01-02-2006
Haas, mw. mr. M.C.M. de Amsterdam 15-02-2006
Heemskerck, mr. J. Rotterdam 01-02-2006
Helm, mr. drs. J.J. van der Den Haag 01-01-2006
Hennissen, mr. G.L.H. Rotterdam 14-02-2006
Heuvel, mw. mr. E.W. van den Utrecht 04-02-2006
Heyningen, mw. mr. M.J. Amsterdam 01-02-2006
Jansen, mw. mr. J.G. Enschede 01-02-2006
Jong van Lier, mr. drs. J. de Enschede 01-02-2006
Keizer, mr. J. Groningen 01-10-2005
Kemna, mw. mr. A.M.Ch. Amsterdam 01-02-2006
Keijzers, mr. P. Amsterdam 01-02-2006
Kiszer, mw. mr. G.M. Amsterdam 01-02-2006
Koot, mw. mr. M.W. Amsterdam 28-02-2006
Marwijk Kooy, mr. J.B. van Rotterdam 08-02-2006
Neervoort, mw. mr. E.A.D. Den Haag 01-02-2006
Niemyski, mr. R. Amsterdam 09-02-2006

Puijenbroek, mw. mr. G.M. van Amersfoort 24-01-2006
Rahman, mr. M.A.K. Rotterdam 12-01-2006
Rikmenspoel, mr. F.B.J.P. Nijmegen 15-02-2006
Rijnders, mw. mr. K.S.A. Amsterdam 31-01-2006
Six-Drost, mw. mr. E.J. Tilburg 01-02-2006
Tempelaars, mr. R.J.J. Amsterdam 16-01-2006
Tessemaker, mw. mr. M. Amsterdam 01-02-2006
Tromp, mw. mr. A.M. Nunspeet 31-01-2006
Velzen, mw. mr. G.O.W. van Amsterdam 01-03-2006
Vergouw, mr. drs. G.M. De Meern 01-02-2006
Voortman, mr. T. Den Haag 01-03-2006
Westende, mw. mr. J.A.W. van 't Den Haag 01-02-2006
Wilbers, mr. G.W. Den Haag 01-01-2006
Zandvliet, mw. mr. N. Den Haag 01-02-2006
Zanten, mw. mr. drs. J.E. van Rotterdam 01-02-2006
Zomer, mr. J. Vlissingen 16-02-2006
Zwaan, mr. W.J.L. Apeldoorn 01-02-2006

KANTOORVERPLAATSING

Arnold-de Hoog, mw. mr. L.G.T. (Den Haag): Laan van Zuid Hoorn 31 (2289 DC) Rijswijk, tel. 070-4131100, fax 070-3996196, e-mail l.dehoog@bvv-advocaten.nl
Bastiaans, mw. mr. N.M.I. (Utrecht): Stadsring 189 (3817 BA) postbus 765 (3800 AT) Amersfoort, tel. 033-4613048, fax 033-4617240
Bom, mr. G.V. van der: Wassenaarseweg 177 (2596 CE) Den Haag, tel. 070-3244091, fax 070-3247943, e-mail gvvanderbom@hotmail.com
Buntsma, mw. mr. M.C.: Dam 51 (4331 GG) postbus 190 (4330 AD) Middelburg, tel. 0118-634034, fax 0118-624466, e-mail buntsma@buntsmakaptein.nl

Meldingen voor deze rubriek kunnen worden doorgegeven aan: adres@advocatenorde.nl

Bustin, mr. W.J.Th. (Leeuwarden): Zilverlaan 2 (9743 RK) postbus 723 (9700 AS) Groningen, tel. 050-5757409, fax 050-5757444, e-mail bustin@dehaaninfo.nl
Cupido, mw. mr. M.: Voorstraat 38 (7772 AD) postbus 156 (7770 AD) Hardenberg
Doornbosch, mr. H. (Leeuwarden): van Ketwich Verschuurlaan 98 (9721 SW) postbus 96 (9700 AB) Groningen, tel. 050-5206520, fax 050-5206599, e-mail h.doornbosch@dorhout.nl
Fasseur, mr. D.: Marconibaas 42-f (3439 MS) Nieuwegein, tel. 030-6038885, fax 030-6056560, e-mail fasseur@fasseur.nl
Gerards, mw. mr. I.E.H.E. (Sittard): Akerstraat 146-148 (6417 BR) Heerlen, tel. 045-5600144, fax 045-5790929
Hout, mr. J. van der (Badhoevendorp): Dam 7 (1012 JS) Amsterdam, tel. 020-3309530, fax 020-4221758, e-mail jeroen.vanderhout@ytacs.com
Kaptein, mw. mr. M.P.: Dam 51 (4331 GG) postbus 190 (4330 AD) Middelburg, tel. 0118-628888, fax 0118-624466
Kempens, mw. mr. A.R.M. van: Singel 104 (1015 AD) Amsterdam, tel. 020-6385150, fax 020-6208621, e-mail d.vankempens@kmdadvocaten.nl
Kerouache, mw. mr. J.: Venrayseweg 61 (5921 KJ) postbus 3328 (5902 RH) Venlo, tel. 077-3982100, fax 077-3513166, e-mail info@heuvelmansadvocaten.nl
Kraamwinkel, mr. drs. M.O.: Heiman Dullaertplein 3 (3024 CA) postbus 33202 (3005 EE) Rotterdam, tel. 010-4252572, fax 010-4252573, e-mail kraamwinkel@kolaw.nl
Loomans, mr. W.J.M. Loomans: Maelsonstraat 22 (1624 NP) postbus 62 (1620 AB) Hoorn, tel. 0229-282828, fax 0229-267706, e-mail w.loomans@abma.nl
Maas de Bie, mw. dr. mr. A.R. van: Paradijslaan 42-b (5611 KP) postbus 760 (5600 AT) Eindhoven, tel. 040-2198430, fax 040-2198435
Meeteren, mr. G.A. van: Paradijslaan 42-b (5611 KP) postbus 760 (5600 AT) Eindhoven, tel. 040-2198430, fax 040-2198435, e-mail gerrit-jan.vanmeeteren@vmbs-advocaten.nl
Mesters, mw. mr. G.E.M.: Singel 104 (1015 AD) Amsterdam, tel. 020-6385150, fax 020-6208621, e-mail g.mesters@kmdadvocaten.nl
Niesert, mr. A.W. (Sliedrecht): Beetsstraat 11 (3261 PL) postbus 1048 (3260 AA) Oud-Beijerland, tel. 0186-610844, fax 0186-610493, e-mail info@brussaard-advocaten.nl
Peels-Nooter, mw. mr. M.: Marconibaas 42-f (3439 MS) Nieuwegein, tel. 030-6038885, fax 030-6056560, e-mail peels@fasseur.nl
Portier, mw. mr. P.A.: Prins Hendriklaan 25 (1075 AZ) postbus 75502 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-6692101, fax 020-6692235, e-mail info@korenlegal.com
Reiniers-Kramer, mw. mr. I.M.B.: Singel 104 (1015 AD) Amsterdam, tel. 020-6385150, fax 020-6208621, e-mail b.kramer@kmdadvocaten.nl
Roo, mr. J. de (Roosendaal): Heuvel 5-7 (4901 KB) postbus 4068 (4900 CB) Oosterhout, tel. 0162-453811, fax 0162-426514, e-mail info@rijppaert-peeters.nl
Schelfaut, mr. R.W.A.: Paradijslaan 42-b (5611 KP) postbus 760 (5600 AT) Eindhoven, tel. 040-2198430, fax 040-2198435
Serruys, mw. mr. I.: Laarderhoogweg 11 (1101 DZ) postbus 22875 (1100 DJ)

Amsterdam Zuidoost, tel. 020-5643770, fax 020-5659373, e-mail ingrid.serruys@compass-group.nl
Venrooij, mw. mr. F.M. van (Landgraaf): Akerstraat Noord 81 (6413 JC) Heerlen, tel. 045-5211398, fax 045-5233591, e-mail vanvenrooijadv@kpn-officedsl.nl
Warmerdam, mr. R.J.G.J. van: Vondellaan 98 (3521 GH) Utrecht, tel. 030-2805070, fax 030-2805079, e-mail rw@hommersomadadvocatuur.nl
Wiechers, mw. mr. H.M.: Voorstraat 38 (7772 AD) postbus 156 (7770 AD) Hardenberg
Zeeuwen, mr. N.T.A.: Olympisch Stadion 33 (1076 DE) postbus 75727 (1070 AS) Amsterdam, tel. 020-5650400, fax 020-5650411, e-mail zeeuwen@theoffice.nl

NIEUW KANTOOR/ASSOCIATIE

Buntsma & Kaptein Advocaten (mrs. M.C. Buntsma en M.P. Kaptein) Dam 51 (4331 GG) postbus 190 (4330 AD) Middelburg, tel. 0118-628888, fax 0118-624466
Cupido & Wiechers Advocaten (mrs. M. Cupido en H.M. Wiechers) Voorstraat 38 (7772 AD) postbus 156 (7770 AD) Hardenberg
Van Kempen Mesters Kramer Advocaten (mrs. A.R.M. van Kempen, G.E.M. Mesters en I.M.B. Reiniers-Kramer) Singel 104 (1015 AD) Amsterdam, tel. 020-6385150, fax 020-6208621
VMBS Advocaten (mrs. A.R. van Maas de Bie, G.A. van Meeteren en R.W.A. Schelfaut) Paradijslaan 42-b (5611 KP) postbus 760 (5600 AT) Eindhoven, tel. 040-2198430, fax 040-2198435

MEDEVESTIGING

Fasseur & Partners (mrs. D. Fasseur en M. Peels-Nooter) Marconibaas 42-f (3439 MS) Nieuwegein, tel. 030-6038885, fax 030-6056560, e-mail nieuwegein@fasseur.nl

NAAMSWIJZIGING

Gosschalk & Brouwer advocaten en procureurs te Den Haag thans: **Gosschalk Brouwer van der Bom Advocaten**
 Heeg Advocaten te Groningen thans: **Heeg & Schuur Advocaten**

BEZOEKADRES/POSTBUS/TEL./FAX/E-MAIL

Amelink Advocaten te Hilversum: Emmastraat 53 (1213 AK) postbus 1918 (1200 BX) Hilversum
Fasseur & Partners te Zeist: Montaubanstraat 227 (3701 HN) Zeist
Kaiser Van As Advocaten & Belastingadviseurs te Nieuwegein: Newtonbaan 16 (3439 NK) Nieuwegein
LielSigmondVan Houte Advocaten & Belastingadviseurs te Heerlen: Nobelstraat 25 (6411 EK) Heerlen
Meijer Advocatuur te Amsterdam: Willemsparkweg 112 (1071 HN) tel. 020-3057272, fax 020-3057279, e-mail meijer@meijeradvocatuur.nl

Het Bureau van de Orde

ONDERWERP

Advocatenpaspoort
N.a.w.-gegevens advocatuur
Centrale Controle Verordeningen
Landelijke financiële bijdrage
Communicatie (brochures, Vademecum)
Audit (auditbureau, aanvragen)

TELEFOONNUMMER

070 - 335 35 35
070 - 335 35 29
070 - 335 35 26
070 - 335 35 23
070 - 335 35 52
070 - 335 35 71/82

E-MAILADRES

info@advocatenorde.nl
adres@advocatenorde.nl
ccv@advocatenorde.nl
finorg@advocatenorde.nl
pr@advocatenorde.nl
audit@advocatenorde.nl

Opleiding

• **Beroepsopleiding (BO)** 070 - 335 35 55 opl@advocatenorde.nl
 (vragen van stagiaires inzake BO) (09.00-12.00 uur)
 • **Voortgezette Stagiaire Opleiding (VSO)** 070 - 335 35 58/78 vso-po@advocatenorde.nl
 (vragen van stagiaires inzake VSO en erkende opleidingsinstellingen)
 • **Permanente Opleiding (PO)** 070 - 335 35 58/78 vso-po@advocatenorde.nl
 (vragen van erkende opleidingsinstellingen)
 • **Permanente Opleiding (PO)** 070 - 335 35 41/89 jz@advocatenorde.nl
 (vragen van advocaten inzake PO-punten, inclusief ontheffing PO)
 • **Vrijstellingen BO en VSO** 070 - 335 35 41/89 jz@advocatenorde.nl

BalieNet-certificaten

070 - 335 35 71/86 certificaat@advocatenorde.nl

Overige (praktijk)vragen van advocaten

070 - 335 35 71/86 helpdesk@advocatenorde.nl

Neuhuyskade 94, Postbus 30851, 2500 GW Den Haag
 Telefoonnummer algemeen +31 (0)70 - 335 35 35
 Faxnummer algemeen +31 (0)70 - 335 35 31

- Alle disciplinaire beslissingen die sinds 1986 in het Advocatenblad zijn gepubliceerd zijn ook te vinden op www.advocatenorde.nl en BalieNet
- Publicatie in deze rubriek geschiedt door de Commissie Disciplinaire Rechtspraak, bestaande uit mr. H.J.A. Knijff, mr. J.D. Loorbach, mr. I.E.M. Sutorius mr. G.J. Kemper en mr. C.H.B. Winters.

NODELOOS GRIEVENDE UITLATINGEN IN PROCESSTUK?

Hof van Discipline, 1 april 2005, nr. 4186

(mrs. Van Griensven, Meeter, Schokkenbroek, Thunnissen en Tonkens-Gerkema)

Raad van Discipline Arnhem, 13 september 2004

(mrs. De Vries, Bige, Dam, Klemann en Verster)

In een processtuk gedane uitlatingen over de wederpartij nodeloos grievend?

- *Advocatenwet artikel 46 (3.3.1 Grievende uitlatingen)*
- *Gedragsregel 31*

Feiten

A verblijft als huurder van een chalet van klager in park Z. Tijdens dit verblijf tekent A twee overeenkomsten met klager, te weten een overeenkomst tot koop van een in dat park gelegen perceel en een overeenkomst tot koop van een daarop te plaatsen chalet voor recreatieve doeleinden. Kort daarop betwist A de geldigheid van deze (zonder ontbindende voorwaarde aangegane) overeenkomsten en hij voert daarbij onder meer aan dat hij in de veronderstelling heeft verkeerd dat slechts sprake was van koopopties. Nadat hij heeft geweigerd om boetefacturen te voldoen wordt hij door klager gedagvaard. Ten verweere tegen de vordering doet hij in de conclusie van antwoord stellen dat de overeenkomsten nietig zijn op grond van dwaling, bedrog of misbruik van omstandigheden. Ter toelichting daarop worden door zijn advocaat mr. X in die conclusie (onder meer) de bewoordingen ‘malafide praktijken’ en ‘bedrog’ gebezigd. Daaraan voorafgaand was tijdens klager in een gesprek met mr. X en diens cliënt A gezegd dat klager eerder in een dergelijk geval door de rechter in het gelijk was gesteld.

Ten overstaan van de rechter wordt tussen partijen een schikking bereikt. Mr. X heeft daarna, desgevraagd, excuus aangeboden voor de door hem gebruikte bewoordingen met de mededeling dat hij niet bedoeld had te kwetsen maar dat de door hem gebruikte kwalificatie wel paste bij de juridische begrippen bedrog en misbruik van omstandigheden. Voor klager was dit onvoldoende.

Klacht

Mr. X heeft zich niet gedragen zoals een behoorlijk advocaat betaamt door zich in de conclusie van antwoord te bedienen van onnodig grievende bewoordingen zoals ‘malafide praktijken’, ‘er ingeluisd’, ‘onder druk gezet’, ‘psychische druk’, ‘slim spelletje’ en ‘brutale verkoper’. Ter zitting van de raad beperkt klager de klacht tot het gebruik van de bewoordingen ‘malafide praktijken’ en ‘bedrog’.

Behandeling door de raad

De raad wijdt twee behandelingen aan deze zaak. Na de eerste zitting moet een van de leden vaststellen dat een van zijn kantoorgenoten optreedt als advocaat van klager. Om die reden trekt hij zich alsnog uit de behandeling terug met als gevolg dat de raad enkele maanden later de klacht opnieuw

en in andere samenstelling behandelt. Klager en mr. X zien er echter vanaf om op die tweede zitting te verschijnen. Zij stemmen ermee in dat de klacht behandeld wordt op basis van de voorliggende stukken, waaronder het proces-verbaal van de eerste zitting.

Overwegingen van de raad

Het gebruik van de term ‘bedrog’ is naar het oordeel van de raad toelaatbaar geweest omdat mr. X daarmee een in de wet verankerde kwalificatie van handelingen of gedragingen heeft benoemd die hij ook ten grondslag heeft gelegd aan zijn verweer.

Anders oordeelt de raad omtrent het gebruik van de bewoordingen ‘malafide praktijken’ omdat daarmee de suggestie wordt gewekt dat klager zich volgens A niet alleen jegens hem maar ook jegens meerdere andere in koop geïnteresseerden aan een met de wet strijdige handelwijze zou hebben schuldig gemaakt. Dat is een ernstige beschuldiging die de moraliteit van klager raakt. Mr. X heeft die beschuldiging echter in het geheel niet toegelicht, laat staan onderbouwd. Alleen al om die reden had hij daarmee ook geen bijdrage kunnen leveren aan een beoordeling van het gevoerde verweer. De raad is dan ook van oordeel dat deze beschuldiging onnodig grievend was en niet door mr. X gebruikt had mogen worden. Blijkens zijn verweer heeft mr. X kennelijk ingezien dat hij zich in zijn woordkeuze heeft vergalopperd en hij heeft daarvoor zijn excuses aangeboden. De raad ziet er daarom vanaf mr. X terzake een maatregel op te leggen.

Overwegingen van het hof

Het gebruik van bewoordingen als ‘malafide praktijken’ ter nadere aanduiding van juridische begrippen als bedrog en misbruik van omstandigheden zal, gelet op de inhoud van deze juridische begrippen, slechts in bijzondere gevallen als niet-noodzakelijk dan wel niet-passend bij de behartiging van de belangen van de cliënt in een rechtsgeding moeten worden beschouwd. Dat ten dezen sprake zou zijn van een dergelijk bijzonder geval vanwege (het ontbreken van een onderbouwing van) de suggestie dat klager zich ook ten opzichte van anderen dan A aan dergelijk gedrag schuldig zou maken, vermag het hof niet in te zien. Voorzover al een dergelijke suggestie in de gewraakte bewoordingen moet worden gelezen is uit de aan het hof gegeven toelichting van mr. X (die deze toelichting vanwege het totstandkomen van een schikking niet meer in de processtukken bij de rechtbank heeft kunnen verwoorden) duidelijk geworden dat deze bewoordingen moeten worden gezien in het licht van een mededeling tijdens klager dat al eerder een dergelijke zaak door de rechter (in het voordeel van klager) was beslist.

Op grond van hetgeen hiervoor is overwogen zal het hof, mede gelet op de ruimte van uitsingsvrijheid die een advocaat in een rechtsgeding wordt gelaten door het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (zie o.a. EHRM 28 oktober 2003, NJ 2004, 555) het in hoger beroep aan het oordeel van het hof onderworpen klachtonderdeel ongegrond verklaren.

Volgt

Vernietiging en ongegrondverklaring.

